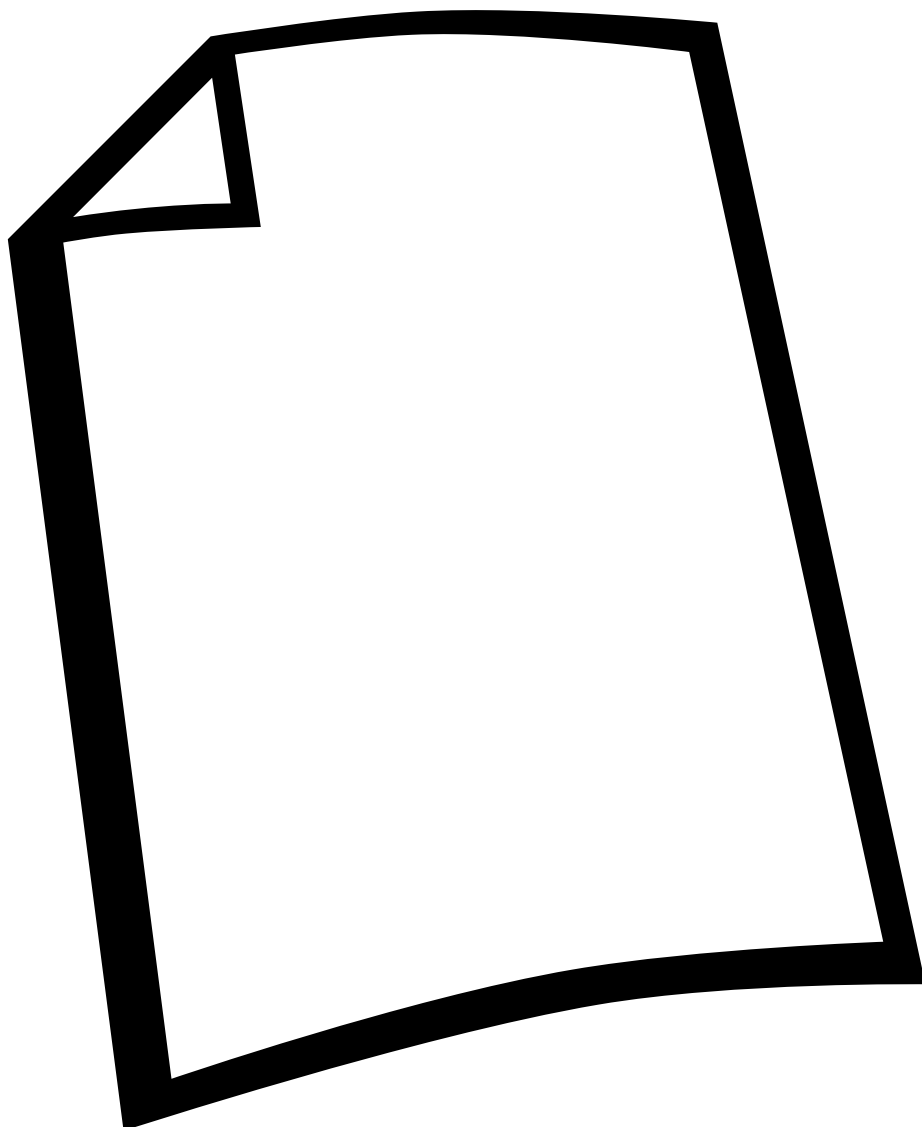

UVIC
GUIA DE
L'ESTUDIANT
2009-2010

FACULTAT D'EDUCACIÓ

**LLICENCIATURA
DE PSICOPEDAGOGIA**

ÍNDEX

Presentació	3
La Facultat d'Educació	4
Estructura	4
Òrgans de Govern	4
Secretaria	4
Calendari Acadèmic	5
Organització dels Ensenyaments	7
Accés a la Llicenciatura de Psicopedagogia	7
Els estudis de Psicopedagogia en el Sistema de Crèdit Europeu, amb l'horari concentrat i amb suport virtual	8
. Els objectius generals dels estudis	8
. Els continguts dels estudis	8
. El sistema de crèdit europeu als estudis de Psicopedagogia	8
. Horari concentrat i suport virtual	9
. Pla de treball	10
. El procés d'avaluació	10
Pla d'Estudis	12
Ordenació temporal de l'ensenyament	12
Oferta d'assignatures optatives / lliure elecció	13
Assignatures d'altres titulacions com a lliure elecció	14
Assignatures obligatòries de 1r curs	15
Diagnòstic en Educació	15
Dificultats d'Aprenentatge i Intervenció Psicopedagògica	18
La Construcció del Coneixement Acadèmic	20
Intervenció Psicopedagògica en els Trastorns del Desenvolupament	23
Mètodes d'Investigació en Educació	25
Seminaris	28
Assignatures obligatòries de 2n curs	31
Pràcticum	31
Psicologia de la Instrucció	32
Orientació Professional	35
Aspectes Sociolingüístics i Didàctics de l'Ensenyament de la Llengua	38
Models d'Orientació i Intervenció Psicopedagògica	41
Paradigmes Educatius i Fenòmens Socials Contemporanis	44
Educació Especial	47
Disseny, Desenvolupament i Innovació del Currículum	50
Complements de formació	55
Mètodes, Disseny i Tècniques d'Investigació Psicològica	55
Processos Psicològics Bàsics	57
Psicologia de la Personalitat	60
Psicologia Social	63

PRESENTACIÓ

Des d'aquesta pàgina us faig arribar una cordial salutació de benvinguda, en nom de tot el professorat i el personal d'administració i serveis de la Facultat d'Educació.

Alguns de vosaltres heu vingut per primera vegada a la nostra facultat. Altres ja hi sou des de fa més temps. Tots heu vingut perquè voleu ser mestres, educadors socials o llicenciats en psicopedagogia o en ciències de l'activitat física i l'esport.

Nosaltres us oferim unes instal·lacions que anem millorant cada any, un equip de professorat, un equip de personal d'administració i serveis, un tracte proper i una atenció personalitzada i el nostre treball il·lusionat per ajudar-vos a assolir amb èxit els vostres propòsits, tot contribuint, cadascú des del seu lloc, a la vostra formació intel·lectual i humana.

Vosaltres aporteu la vostra il·lusió, les ganes d'obtenir un títol universitari que us obri portes en el món laboral, el vostre esforç i el vostre treball. Tant de bo hi aporteu també la vostra participació per tal que, entre tots, aconseguim que la Facultat d'Educació sigui una comunitat humana, un lloc de cultura i coneixements, un centre de recerca i diàleg.

Benvinguts i benvingudes al curs 2009-2010!

Pere Pujolàs i Maset
Degà de la Facultat d'Educació

LA FACULTAT D'EDUCACIÓ

Estructura

La Facultat d'Educació de la Universitat de Vic imparteix els ensenyaments següents:

- Diplomatura de Mestre. Especialitat d'Educació Infantil
- Diplomatura de Mestre. Especialitat d'Educació Primària
- Diplomatura de Mestre. Especialitat de Llengua Estrangera
- Diplomatura de Mestre. Especialitat d'Educació Especial
- Diplomatura de Mestre. Especialitat d'Educació Física
- Diplomatura d'Educació Social
- Llicenciatura de Psicopedagogia
- Llicenciatura i Grau de Ciències de l'Activitat Física i l'Esport

Les unitats bàsiques de docència i recerca de la Facultat són els Departaments, que agrupen el professorat d'unes mateixes àrees. Actualment hi ha cinc departaments:

- Departament de Ciències i Ciències Socials. Directora: Isabel Sellas i Ayats
- Departament d'Expressions artístiques, motricitat humana i esport. Director: Eduard Comerma i Torras
- Departament de Filologia. Director: Francesc Codina i Valls
- Departament de Pedagogia. Director: Antoni Tort i Bardolet
- Departament de Psicologia. Director: Àngel Serra i Jubany

Al capdavant de cada departament hi ha un professor o professora que exerceix de director o directora.

Òrgans de Govern

El Deganat

La gestió ordinària en el govern i administració de la Facultat correspon al Deganat, constituït pels membres següents:

- Pere Pujolàs i Maset, degà
- Josep Casanovas i Prat, cap d'estudis
- Olga Pedragosa i Xuclà, coordinadora dels estudis de Mestre d'Educació Primària, Educació Física, Educació Especial i Llengua Estrangera
- Mercè Carrera i Peruga, coordinadora dels estudis de Mestre Educació Infantil
- Núria Simó i Gil, coordinadora dels estudis d'Educació Social
- José Ramón Lago i Martínez, coordinador dels estudis de Psicopedagogia
- Joan Arumí i Prat, coordinador dels estudis de Ciències de l'Activitat Física i l'Esport

El Consell de Direcció

És l'òrgan col·legiat de govern de la Facultat. Està constituït pels membres següents:

- El degà de la Facultat, que el presideix
- La resta de membres de l'equip de deganat de la Facultat
- Els directors de Departament

Secretaria: Rosa M. Guix i Godayol, Dolors Muñoz i Vilaseca, Ester Muñoz i Tamargo, Sílvia Codinachs Pujols, Dolors Ruiz i Zafra, Marisa Costa Erra, Elisabet Vila i Sala

CALENDARI ACADÈMIC

setembre 2009	octubre 2009	novembre 2009	desembre 2009
1 2 3 4 5 6	1 2 3 4	1	1 2 3 4 5 6
7 8 9 10 11 12 13	5 6 7 8 9 10 11	2 3 4 5 6 7 8	7 8 9 10 11 12 13
14 15 16 17 18 19 20	12 13 14 15 16 17 18	9 10 11 12 13 14 15	14 15 16 17 18 19 20
21 22 23 24 25 26 27	19 20 21 22 23 24 25	16 17 18 19 20 21 22	21 22 23 24 25 26 27
28 29 30	26 27 28 29 30 31	23 24 25 26 27 28 29	28 29 30 31
		30	
gener 2010	febrer 2010	març 2010	abril 2010
	1 2 3 4 5 6 7	1 2 3 4 5 6 7	1 2 3 4
4 5 6 7 8 9 10	8 9 10 11 12 13 14	8 9 10 11 12 13 14	5 6 7 8 9 10 11
11 12 13 14 15 16 17	15 16 17 18 19 20 21	15 16 17 18 19 20 21	12 13 14 15 16 17 18
18 19 20 21 22 23 24	22 23 24 25 26 27 28	22 23 24 25 26 27 28	19 20 21 22 23 24 25
25 26 27 28 29 30 31		29 30 31	26 27 28 29 30
maig 2010	juny 2010	juliol 2010	agost 2010
	1 2 3 4 5 6	1 2 3 4	1
3 4 5 6 7 8 9	7 8 9 10 11 12 13	5 6 7 8 9 10 11	2 3 4 5 6 7 8
10 11 12 13 14 15 16	14 15 16 17 18 19 20	12 13 14 15 16 17 18	9 10 11 12 13 14 15
17 18 19 20 21 22 23	21 22 23 24 25 26 27	19 20 21 22 23 24 25	16 17 18 19 20 21 22
24 25 26 27 28 29 30	28 29 30	26 27 28 29 30 31	23 24 25 26 27 28 29
31			30 31
setembre 2010			
1 2 3 4 5			
6 7 8 9 10 11 12			
13 14 15 16 17 18 19			
20 21 22 23 24 25 26			
27 28 29 30			

Dies festius

Diumenge 1 de novembre de 2009 - Tots Sants
 Dilluns 12 d'octubre de 2009 - El Pilar
 Dissabte 5 de desembre de 2009 - No lectiu
 Dilluns 7 de desembre de 2009 - Pont
 Dimarts 8 de desembre de 2009 - La Puríssima
 Divendres 23 d'abril de 2010 - Sant Jordi
 Dissabte 24 d'abril de 2010 - No lectiu
 Dissabte 1 de maig de 2010 - Festa del Treball
 Dilluns 24 de maig de 2010 - Segona Pasqua
 Dijous 24 de juny de 2010 - Sant Joan
 Divendres 25 de juny de 2010 - Pont
 Dissabte 26 de juny de 2010 - No lectiu
 Dilluns 5 de juliol de 2010 - Festa Major
 Dissabte 11 de setembre de 2010 - Diada Nacional

Vacances

Nadal: Del 23 de desembre de 2009 al 6 de gener de 2010, inclosos
 Setmana Santa: Del 27 de març al 5 d'abril de 2010, inclosos

Primer curs

Rebuda dels estudiants: 21 de setembre de 2009, a les 18 h de la tarda.

Docència 1r quadrimestre: del 21 de setembre de 2009 al 15 de gener de 2010.

(Assignatures optatives, lliure elecció i complements de formació: del 21 de setembre de 2009 al 15 de gener de 2010)

Setmana d'estudi i tutories: del 18 al 22 de gener de 2010.

Proves d'avaluació:

1ª convocatòria: del 25 de gener al 5 de febrer de 2010.

(Excepte les assignatures optatives, lliure elecció i complements de formació: 14 de desembre de 2009 al 8 de gener de 2010)

2ª convocatòria: del 21 de juny al 2 de juliol de 2010

Docència 2n quadrimestre: del 22 de febrer al 28 de maig de 2010

(Segon curs: Assignatures optatives, lliure elecció i complements de formació: del de l'1 de març al 28 de maig de 2010)

Setmana d'estudi i tutories: del 31 de maig al 4 de juny de 2010

Proves d'avaluació 2n quadrimestre:

1ª convocatòria: del 7 al 18 de juny de 2010

2ª convocatòria: de l'1 al 4 de setembre de 2010

Segon curs

Docència 1r quadrimestre: del 15 de setembre al 11 de desembre de 2009

(Assignatures optatives, lliure elecció i complements de formació: del 21 de setembre al 4 de desembre de 2009)

Proves d'avaluació:

1ª convocatòria: del 14 de desembre de 2009 al 8 de gener de 2010.

2ª convocatòria: del 21 de juny al 2 de juliol de 2010

Pràctiques I i II: de l'11 de gener al 19 de febrer de 2010

(Els dies 11 de gener de 2010 es destinarà a la sessió d'orientació de les Pràctiques El dia 1 de febrer es farà la sessió de seguiment de les Pràctiques).

Docència 2n quadrimestre: de l'1 de març al 28 de maig de 2010

Setmana d'estudi i tutories: del 31 de maig al 4 de juny de 2010

Proves d'avaluació 2n quadrimestre:

1ª convocatòria: del 7 al 18 de juny de 2010

2ª convocatòria: de l'1 al 4 de setembre de 2010

ORGANITZACIÓ DELS ENSENYAMENTS

Accés a la Llicenciatura de Psicopedagogia

Per accedir a aquesta llicenciatura cal complir un dels següents requisits:

- Estar en possessió del títol de Mestre en qualsevol especialitat.
- Estar en possessió del títol de Diplomant en Educació Social.
- Haver cursat i superat el primer cicle de la llicenciatura de Pedagogia.
- Haver cursat i superat el primer cicle de la llicenciatura de Psicologia.

Segons quina sigui la via d'accés, cal cursar els següents complements de formació:

- a) Per a persones que disposin del títol de mestre:
  - Mètodes, Dissenys i Tècniques d'Investigació Psicològica (6 crèdits).
  - Processos Psicològics Bàsics (6 crèdits).
  - Psicologia de la Personalitat (6 crèdits).
  - Psicologia Social (6 crèdits).
- b) Per a persones que disposin del títol de Diplomant en Educació Social:
  - Mètodes, Dissenys i Tècniques d'Investigació Psicològica (6 crèdits).
  - Processos Psicològics Bàsics (6 crèdits).
  - Psicologia de la Personalitat (6 crèdits).
  - Organització del Centre Escolar (4 crèdits).
  - Psicologia de l'Educació (4 crèdits).
- c) Per a persones que hagin superat el primer cicle de la llicenciatura de Pedagogia:
  - Mètodes, Dissenys i Tècniques d'Investigació Psicològica (6 crèdits).
  - Psicologia Social (6 crèdits).
  - Psicologia de la Personalitat (6 crèdits).
- d) Per a persones que hagin superat el primer cicle de la llicenciatura de Psicologia:
  - Didàctica General (6 crèdits).
  - Organització del Centre Escolar (4 crèdits).
  - Teoria de les Institucions Contemporànies d'Educació (4 crèdits).
  - Psicologia de l'Educació (4 crèdits).

Els complements de formació es poden cursar abans d'accedir a la llicenciatura (com a assignatures de lliure elecció) o bé durant el primer curs de la llicenciatura.

ORGANITZACIÓ DELS ESTUDIS DE PSICOPEDAGOGIA EN EL SISTEMA DE CRÈDIT EUROPEU, AMB L'HORARI CONCENTRAT I AMB SUPORT VIRTUAL

Les universitats europees es troben en un procés de discussió per acordar les línies generals de la creació de l'Espai Europeu d'Educació Superior a fi de facilitar la mobilitat dels estudiants i professionals en programes d'intercanvi i apostar per la flexibilitat i la qualitat. Aquesta oportunitat ofereix a l'àmbit universitari un marc de reflexió per a la cerca d'una més àmplia qualitat en llurs estudis. Amb aquesta doble intenció la Universitat de Vic ha endegat un procés de reflexió i debat per oferir uns estudis professionalitzadors adaptats a aquesta nova situació i concretament la Facultat d'Educació ha iniciat un treball d'adaptació en els estudis de Psicopedagogia.

Els objectius generals dels estudis

Des del Estudi de Psicopedagogia a hores d'ara s'han adoptat uns objectius generals que seran la referència per a la formulació de les competències professionals que es concreten en els objectius específics de les assignatures. La confluència de tots aquests objectius específics ha de permetre als estudiants de Psicopedagogia de la Universitat de Vic quan hagin finalitzat els estudis, ser de capaços de:

- Aplicar diferents estratègies d'actuació professional en el camp de l'orientació a persones i a l'assessorament a altres professionals i institucions de l'educació, tant formals com no formals.
- Intervenir en situacions de diversitat degudes a factors individuals, culturals o socials, per promoure respostes educatives i socials que afavoreixin la inclusió de les persones en els diferents "espais" de la comunitat (serveis, institucions educatives, de treball i de lleure).
- Planificar i desenvolupar intervencions encaminades a l'orientació personal, acadèmica i professional en institucions educatives –fonamentalment formals (per exemple, centres escolars i equips d'assessorament), però també no formals (per exemple, centres residencials)– tant pròpies de l'àmbit públic com del privat.
- Desenvolupar i aplicar eines i estratègies per a l'avaluació de les necessitats educatives (més específiques o més generals) dels individus, i per a l'articulació d'una resposta educativa (recursos, suports, estratègies, metodologies...) adequada com més millor a aquestes necessitats.
- Comprendre relacions entre la pràctica professional i la recerca i vincular la pràctica amb els grups de recerca o amb projectes d'investigació relacionats amb l'atenció a la diversitat.

Els continguts dels estudis

El desenvolupament de les competències professionals i dels objectius generals s'assolirà a través de les diferents assignatures (troncals, optatives i de lliure elecció) que els estudiants desenvoluparan a cada curs i que es detallen en la programació de cada assignatura.

El sistema de crèdit europeu als estudis de Psicopedagogia

Ja fa uns anys, la Facultat d'Educació va adoptar per als estudis de la Llicenciatura de Psicopedagogia la metodologia derivada del "crèdit europeu" que potencia el paper de l'estudiant en el treball de les diferents assignatures i el seguiment i el suport més personalitzat dels estudiants per part del professorat.

Aquesta metodologia derivada de l'aplicació del crèdit europeu ha suposat que hi hagi tres modalitats diferents de treball entre el professorat i l'alumnat:

1. Les sessions de classe (SC) van adreçades a tots els alumnes matriculats a una assignatura. Aquestes sessions inclouen les explicacions del professorat, la realització d'exàmens, les conferències, les projeccions, els debats, etc., i es centren en els continguts de l'assignatura.
2. Les sessions de treball dirigit (STD), van adreçades a tot el grup, a un subgrup o a algun equip de treball. S'entenen com a hores d'activitat dels alumnes i les alumnes acompanyats pel professor o la professora, en les quals es treballen, generalment, els continguts més pràctics de l'assignatura.
3. Les tutories individuals (T) són les hores en què el professorat atén de forma individual l'alumnat per conèixer el progrés que va realitzant l'estudiant i per fer el seguiment del seu pla de treball.

A part d'aquestes hores de contacte professor o professora-alumnat, cada estudiant ha de dedicar un determinat nombre d'hores al treball personal (realització d'activitats individuals o en equip, estudi, lectures complementàries, preparació d'exàmens, etc.), de manera que la suma de les hores de contacte amb el professorat i les hores de treball personal gira a l'entorn de 25 hores per cada crèdit de l'assignatura.

Horari concentrat i suport virtual

Últimament s'ha accentuat la necessitat que els estudiants de psicopedagogia –generalment mestres o educadors socials que ja treballen– puguin compaginar els estudis i el treball. Això ha dut a la Facultat d'Educació, a més a més, a concentrar l'horari de les sessions de classe presencials (SC) i a utilitzar el suport virtual a l'hora d'impartir i treballar els continguts més pràctics de les sessions de treball dirigit (STD).

En la pràctica, això suposa el següent:

a) Concentració horària de les sessions de classe presencials i de les tutories:

Per facilitar l'assistència dels estudiants, totes les sessions de classe presencials de totes les assignatures (obligatòries, optatives o complements de formació) i l'hora setmanal de tutoria corresponent a cada assignatura s'han concentrat en dos o tres dies a la setmana.

Les classes presencials de totes les assignatures troncal i obligatòries, d'assistència obligatòria, s'imparteixen a partir de 2/4 de 6 de la tarda i fins a les 9 del vespre.

Les tutories de cada assignatura s'han col·locat el mateix dia que s'imparteix l'assignatura corresponent, abans o després de les sessions de classe.

b) Sessions de Treball Dirigit en format virtual

La concentració horària en dos o tres dies a la setmana comporta, a més, que les Sessions de Treball Dirigit de totes les assignatures (obligatòries, optatives i complements de formació) es facin en format virtual.

Per tant, el contingut d'aquestes sessions de classe (que, generalment, corresponen a continguts més pràctics de l'assignatura) cal que siguin activitats que els estudiants puguin fer des de casa seva i en qual-sevol moment, seguint les instruccions facilitades pel professorat a través del campus virtual.

L'estudiant, per tant, haurà de programar un temps a la setmana (el mateix que es dedicaria a les STD en format presencial que, generalment, és d'una hora o d'una hora i mitja per cada assignatura) a treballar part dels continguts seguint les indicacions que li facilitarà el professor o professora a través de la seva aula virtual, per mitjà de la qual també es podrà posar en contacte amb el professorat, o bé per lliurar-li els treballs sol·licitats (amb una periodicitat variable: setmanal, quinzenal, mensual, quadrimestral, etc.), o bé per fer-li les consultes pertinents o plantejar-li els dubtes que li vagin sorgint a l'hora de treballar els continguts de les STD.

El professorat, per la seva part, també dedicarà un temps a la setmana (el mateix que dedicaria a les STD en format presencial) a resoldre els dubtes o les consultes que li adrecin els estudiants i a fer els comentaris que consideri pertinents dels treballs que li vagin lliurant, en relació a les activitats programades per treballar els continguts de les STD de la seva assignatura. Aquesta STD virtual consta en l'horari setmanal de cada grup i s'ha col·locat com a mínim un dia més tard del dia que s'haurà fet la sessió de classe presencial de l'assignatura corresponent, per assegurar que els estudiants hagin tingut temps de treballar els continguts proposats en la STD.

Els i les alumnes podran fer les consultes pertinents o plantejar els dubtes que els sorgeixin, o bé enviar els seus treballs, si és del cas, al professor o a la professora de l'assignatura, durant la setmana, en el moment que considerin convenient. El professor o la professora, per la seva part, respondrà i lliurarà la seva resposta als estudiants que se li hagin adreçat, com a molt tard, el dia i l'hora que té assignada la STD virtual de la seva assignatura en l'horari setmanal del grup.

c) Tutories

L'hora setmanal de tutoria de cada professor o professora està programada en el mateix dia que hi ha la classe presencial de la seva assignatura. La tutoria serveix per fer el seguiment més individualitzat del pla de treball dels estudiants. Si l'alumne o l'alumna poden venir a la universitat a l'hora que està programada la tutoria, aquesta es podrà fer de forma presencial. Si no poden venir, es podrà fer el seguiment individualitzat a través de l'aula virtual de l'assignatura.

Pla de Treball

Aquesta nova forma de treballar demana la creació d'eines de planificació per a l'alumnat per tal que pugui organitzar i preveure la feina que ha de realitzar a les diferents assignatures. És per això que el Pla de treball esdevé un recurs important que possibilita la planificació del treball que ha de fer l'estudiant en un període de temps limitat. Per exemple es pot preparar un pla de treball, del qual disposa l'estudiant a l'inici de cada període, per a cada tema del programa, per un període de temps determinat (quinzenal, mensual...)

El procés d'avaluació

L'avaluació es diversifica i es fa al llarg del curs. Cal que sigui coherent per a l'avaluació de les competències de cada una de les assignatures. Això requereix de dotar-se de diferents instruments per a l'avaluació. No hi ha un únic examen al final de l'assignatura.

Avaluació del procés: seguiment del treball individualitzat (tutories). Seguiment del procés d'organització que segueix el grup pel treball realitzat en grup (treball interdisciplinari realitzat a algunes sessions de treball dirigit).

Avaluació de resultats: Presentació de treballs en grup de forma oral i escrita, realització d'alguns exercicis a classe en petit grup, realització del treball personal individual, adquisició i relació

de diferents fonts d'informació més enllà dels continguts explicats pel professorat a les sessions de classe, realització d'exàmens...

PLA D'ESTUDIS

El Pla d'Estudis de la carrera de Psicopedagogia ha estat elaborat d'acord amb les directrius generals pròpies d'aquesta titulació establertes en el Reial Decret 916/1992 de 17 de juliol (B.O.E. núm. 206 de 27 d'agost de 1992).

D'acord amb el Pla d'Estudis, els ensenyaments de Psicopedagogia s'organitzen en un únic cicle de dos cursos. Les assignatures són anuals o quadrimestrals.

En total, el nombre de crèdits de la llicenciatura és de 138, distribuïts de la següent manera:

Matèries troncal	72 crèdits
Matèries Obligatòries	36 crèdits
Matèries Optatives	12 crèdits
Matèries de Lliure Elecció	18 crèdits

Ordenació temporal de l'ensenyament

Amb caràcter general la durada dels estudis de Psicopedagogia de la Universitat de Vic està prevista en dos cursos acadèmics.

L'ordenació temporal de l'ensenyament prevista en dos cursos és la següent:

PRIMER CURS		C.A.
Anuals		
La Construcció del Coneixement Acadèmic		9
Seminaris		9
Primer Quadrimestre	C.A.	Segon Quadrimestre C.A.
Diagnòstic en Educació	6	Dificultats d'Aprenentatge Intervenció Psicopedagògica 6
Intervenció Psicopedagògica en Transtorns del Desenvolupament	6	Mètodes d'Investigació en Educació 6
SEGON CURS		C.A.
Anuals		
Models d'Orientació i Intervenció Psicopedagògica		9
Paradigmes Educatius i Fenòmens Socials Contemporanis		9
Aspectes Sociolingüístics i Didàctics de l'Ensenyament de la Llengua		9
Pràcticum		15
Primer Quadrimestre	C.A.	Segon Quadrimestre C.A.
Disseny, Desenvolup. Innovació del Currículum	6	Psicologia de la Instrucció 6
Orientació Professional	6	Educació Especial 6

Oferta d'assignatures optatives / lliure elecció

Assignatures optatives

(Només per als estudiants de 2n curs i estudiants de 1r que hagin cursat prèviament els Complements de Formació)

	CRÈDITS	QUADRIMESTRE	BLOC
Psicopatologia per a Educadors	6	1r	E
Intervenció Socioeducativa Àmbit Familiar (*)	6	1r	F
Intel·ligència Emocional (*)	6	1r	F
Mediació i Resolució de Conflictes	6	1r	F
Intervenció Psicopedagògica i Currículum Escolar (*)	6	2n	G
Ètica i Valors en Educació	6	2n	G
Dinàmica de Grups	6	2n	G
Història de la infància i la joventut	6	2n	G
Intervenció Educativa en Problemes d'Inadaptació Social(*)	6	2n	G

(En horari de matí, per estudiants de 1r i de 2n)

	CRÈDITS	QUADRIMESTRE	BLOC
Taller d'Expressió Oral en Llengua Anglesa	6	1r	A
Infància i Desenvolupament	6	1r	B
Dinàmica de grups	6	1r	B
Psicologia de l'adolescència	6	2n	C

(Només pels estudiants de 2n)

	CRÈDITS	QUADRIMESTRE	BLOC
Investigació en Psicopedagogia	6	Anual	H
Intervenció Psicopedagògica en Atenció a la Diversitat	6	Anual	H

(*) Aquestes assignatures s'oferten en modalitat Horari Concentrat i Suport Virtual

Assignatures de lliure elecció

Són aquelles que l'alumne pot triar lliurement per tal de configurar d'una manera flexible el seu currículum. L'alumne ha d'assolir, al llarg dels seus estudis, un total de 18 crèdits de lliure elecció. Per a obtenir-los, podrà optar entre les assignatures optatives o de lliure elecció ofertes per la pròpia carrera o per qualsevol de les que s'imparteixen a la Universitat de Vic.

L'horari de classes de Psicopedagogia permetrà cursar assignatures d'Educació Social i de Mestre com a crèdits de lliure elecció:

- De matí: Bloc A i Bloc B
- De tarda: Bloc E, Bloc F i Bloc G.

D'acord amb els objectius dels Estudis de Psicopedagogia en el Sistema de Crèdit Europeu amb Suport Virtual, s'impulsaran les modalitats d'acreditació de lliure lecció vinculades al desenvolupament professional o de la recerca, tals com:

Per als estudiants de 1r, en el 2n quadrimestre:

- a) Treballs Acadèmicament Dirigits per un professor o una professora, a partir d'un pla de treball.

Per als estudiants de 2n:

- b) Treballs de Recerca en Intervenció Psicopedagògica o Social, dins de l'assignatura d'Investigació en Psicopedagogia lligats a algun projecte de recerca de la Facultat.
- c) Activitats Professionals en l'àmbit educatiu que desenvolupin projectes d'intervenció professional psicopedagògica.

A més a més es poden obtenir crèdits de lliure elecció, per la via de reconeixement, per estudis o activitats realitzades extracadèmicament, sense equivalència amb assignatures del Pla d'Estudis (Vegeu la Guia de la UVic).

El reconeixement es contempla en els casos següents:

- a) Estudi d'idiomes a l'Escola d'Idiomes de la UVic.
- b) Realització de pràctiques en empreses o institucions públiques o privades.
- c) Estadies d'estudis a l'estranger en el marc de convenis internacionals subscrits per la Facultat d'Educació de la UVic.
- d) Participació a les activitats contemplades en els convenis que la UVic té signats amb altres institucions.

Assignatures d'altres titulacions com a lliure elecció

L'estudiant podrà obtenir crèdits de lliure elecció cursant qualsevol assignatura dels ensenyaments homologats que s'imparteixen a la UVic, ja siguin troncal, optatives o pròpiament de lliure elecció en el pla d'estudis que correspongui. Cada any la Universitat ofereix assignatures recomanades per la seva transversalitat. La relació d'aquestes assignatures es pot consultar a www.uvic.cat/especial/ca/lliureeleccio.html.

L'estudiant realitzarà la matrícula en el centre on tingui l'expedient acadèmic, de manera que:

- Si l'assignatura és de la seva titulació, se'n podrà matricular directament a la secretaria en el moment de formalitzar la matrícula de curs. La matrícula de l'assignatura pot venir condicionada pel nombre mínim d'estudiants per a ser impartida o pel nombre màxim d'estudiants que s'hi poden matricular, fixats tots dos pel centre que imparteix la titulació.
- Si l'assignatura no s'ofereix en el seu ensenyament, l'estudiant haurà de sol·licitar al cap d'estudis de la seva titulació la conformitat de la matrícula que desitgi realitzar. Si obté aquesta conformitat, l'estudiant haurà de sol·licitar plaça al cap d'estudis de la titulació on s'imparteix l'assignatura, el qual atindrà la sol·licitud atenent el nombre mínim i màxim d'estudiants que s'hi poden matricular.

Si un estudiant no ha superat una assignatura de lliure elecció, se'n podrà matricular en cursos posteriors si l'ofereix el centre.

ASSIGNATURES OBLIGATÒRIES DE 1R CURS

Diagnòstic en Educació

PROFESSOR: Jaume CARBONÉS i LÓPEZ

Quadrimestral. 6 crèdits.

OBJECTIUS:

1. Explicar en què consisteix l'avaluació psicopedagògica en un context educatiu i des d'un enfocament inclusiu i en quins pressupòsits psicològics i pedagògics es fonamenta.
2. Diferenciar l'avaluació psicopedagògica del diagnòstic psicològic i explicar per què es complementen.
3. Conèixer la legislació vigent a Catalunya referida a l'avaluació psicopedagògica.
4. Identificar i valorar les necessitats educatives més específiques que afecten una persona, i les necessitats educatives més generals que afecten un grup més o menys ampli de persones, i determinar les prioritats educatives –específiques o més generals– a partir de diferents criteris.
5. Diferenciar el paper del psicopedagog i el de l'educador (mestre, professor, educador social...) en l'avaluació psicopedagògica i explicar per què es complementen.
6. Conèixer i adaptar diferents eines i instruments per a l'avaluació psicopedagògica, per a l'avaluació de centres i per a l'avaluació de programes.

CONTINGUTS:

1. L'avaluació psicopedagògica (I)
  - 1.1. L'avaluació psicopedagògica segons la legislació vigent a Catalunya.
  - 1.2. Un model general d'intervenció psicopedagògica basat en la investigació-acció.
  - 1.3. Els tres vessants de l'avaluació psicopedagògica:
    - Vessant descriptiu: nivell actual de competències de l'alumne
    - Vessant explicatiu: l'avaluació psicopedagògica i altres avaluacions (pedagògica, psicològica, social, neurològica...)
    - Vessant prospectiu: hipòtesis de treball o “sospites raonades” i prioritats educatives
2. Resolució d'un cas pràctic
3. L'avaluació psicopedagògica (II)
  - 3.1. L'avaluació psicopedagògica des d'una perspectiva comunitària
    - L'avaluació psicopedagògica com a procés compartit de recollida d'informació i de presa de decisions encaminades a fonamentar l'oferta educativa.
    - L'avaluació psicopedagògica i l'escola inclusiva: Una Base Curricular Comuna en una escola per a tothom i la finalitat de l'avaluació psicopedagògica en una escola inclusiva.
  - 3.2. La necessària col·laboració entre el psicopedagog i els mestres i professors en l'avaluació psicopedagògica
4. Eines i instruments per a l'avaluació psicopedagògica
  - 4.1. Eines i instruments per a la recollida d'informació
    - Full de derivació
    - Pauta per a l'observació a l'aula
    - Pauta per a la revisió dels treballs de classe
  - 4.2. L'avaluació de les necessitats educatives específiques d'un alumne en relació al currículum: Carta de prioritats educatives en relació als Objectius Generals del currículum.
  - 4.3. Algunes tècniques per a la identificació de n.e.e. i per a la fonamentació de la resposta educativa.

- L'anàlisi de discrepàncies (Brown, 1989)
- L'anàlisi d'espai vital (Brown, 1989)
- 4.4. L'avaluació del procés de lectoescriptura.
  - Les diferents etapes en l'aprenentatge de la lectoescriptura.
  - Taula per a la valoració del nivell de lectoescriptura.
- 4.5. Taules per a la determinació del nivell de competències curriculars i per a registrar la seva evolució.
- 4.6. Tests psicomètrics i projectius
- 4.7. L'avaluació de les necessitats educatives més inespecífiques o generals: Qüestionari d'autoavaluació del procés d'ensenyament i aprenentatge
- 5. L'avaluació de centres i l'avaluació de programes
  - 5.1. Algunes eines per a l'avaluació de centres
  - 5.2. L'avaluació responnent de Robert Stake, per a l'avaluació de programes educatius

METODOLOGIA:

- *Sessions de classe*: Serviran per presentar els continguts dels diferents temes. Concretament, en aquestes sessions –a més de fer una breu presentació dels continguts dels diferents temes– es treballaran els continguts dels temes 1, 4 i 5 i es resoldrà el cas pràctic.
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: Els alumnes treballaran individualment o en petit grup continguts que el professor presentarà. Aquests podran fer referència a ampliacions de contingut, a activitats de lectures complementàries, a comentaris de textos, a maneig d'instruments bàsics pel diagnòstic o a presentació i treball de casos pràctics.
- *Pla de Treball*: Servirà per orientar el contingut de les sessions de classe, el de les sessions de treball dirigit virtual i la seva connexió amb les sessions de classe presencials, la planificació i distribució de les sessions de tutoria i les activitats de treball personal necessàries per l'assignatura.
- *Tutoria*: Els alumnes al llarg del crèdit tindran sessions de tutoria la finalitat de les quals serà l'orientació de l'assignatura a nivell individual, ja sigui de forma presencial o de forma virtual.

AVALUACIÓ:

L'avaluació del procés seguit per l'estudiant es farà per mitjà de la participació en les sessions de classe presencials, així com del seguiment del treball personal de cada estudiant en les sessions de treball dirigit (virtuals o presencials) i en les sessions de tutoria individuals.

L'avaluació dels resultats assolits per l'estudiant es farà per mitjà d'una prova escrita i de la participació a les classes presencials (50 % de la nota final) i del treball de reflexió personal (50 % de la nota final).

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Bassedas, E., Marrodán, M., Oliván, M., Rossell, M., Seguer, M., Vilella, M. *Intervención educativa y diagnóstico psicopedagógico*. Barcelona: Paidós/Cuadernos de Pedagogía, 1991 (Edició original 1989).
- Carretero, M. R.; Pujolàs, P.; Serra, J. *Un altre assessorament per a l'escola. L'assessorament psicopedagògic des d'una perspectiva comunitària*. Barcelona: La Galera, 2002.
- Giné, C. «L'avaluació de les necessitats educatives especials dels alumnes: la necessària col·laboració dels mestres i dels psicopedagogs», dins *Suports*, vol 1 núm. 1, 1997, pp. 1-9.
- Martín, E. i Solé, I. «Intervención psicopedagógica y actividad docente: claves para una colaboración necesaria». Dins Coll, C., Palacios, J. i Marchesi, A.: *Desarrollo psicológico y educación*. Vol. II. Madrid: Alianza, 1990, pp. 463-476.

- Monereo, C. i Solé, I. «El modelo de asesoramiento educacional-constructivo: dimensiones críticas». Dins Monereo, C. i Solé, I. (Coord.): *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional i constructivista*. Madrid: Alianza, 1996, pp. 15-32.
- Onrubia, X., Lago, J.R. i Pitarque, I. «Dimensiones para el análisis de la práctica educativa desde una perspectiva psicopedagógica». Dins C. Monereo i I. Solé (coords.): *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional*. Madrid: Alianza, 1996, pp. 257-284.

Bibliografia complementària:

- Brown, L. *Criterios de funcionalidad*. Barcelona: Ed. Milán/Fundació Catalana Síndrome de Down, 1989.
- Brown, L., Nietupski, J. i Hamre Nietupski, S. «Criteris de funcionalitat última». Dins Ortega, J.L. i Matson, J.L. (Comp.): *Recerca actual en integració escolar*. Documents d'Educació Especial, núm. 7. Barcelona: Departament d'Ensenyament, 1987, pp. 21-34.
- Coll, C. «Psicopedagogía: confluencia disciplinar y espacio profesional». Dins Monereo, C. i Solé, I. (Coord.): *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional i constructivista*. Madrid: Alianza, 1996, pp. 33-52
- Stufflebeam, D.L. i Shinkfield, A.J. *Evaluación sistemática. Guía teórica y práctica*. Barcelona: Paidós i Centro de Publicaciones del Ministerio de Educación y Ciencia, 1993.
- Wang, M.C. Atención a la diversidad del alumnado. Madrid: Narcea, 1995.
- Wilson, J.D. *Cómo valorar la calidad de la enseñanza*. Barcelona: Paidós, 1992.

Dificultats d'Aprenentatge i Intervenció Psicopedagògica

PROFESSORA: Maria Teresa CASAS PARDO

Quadrimestral. 6 crèdits

OBJECTIUS:

- Delimitar conceptualment les dificultats d'aprenentatge i la intervenció psicopedagògica.
- Elaborar una estratègia d'intervenció fonamentada a partir d'un marc teòric per a l'avaluació i la intervenció psicopedagògica davant les dificultats d'aprenentatge.
- Adquirir coneixements i estratègies que permetin l'avaluació de les dificultats d'aprenentatge en els diferents contextos de desenvolupament dels infants.
- Identificar, delimitar i analitzar les dificultats d'aprenentatge.
- Adquirir coneixements i estratègies que permetin planificar, aplicar i valorar la resposta educativa adequada a les diferents dificultats d'aprenentatge en els diferents context de desenvolupament dels infants.

CONTINGUTS:

1. La intervenció psicopedagògica i les dificultats d'aprenentatge:
  - 1.1. Delimitació conceptual.
  - 1.2. Evolució històrica.
2. Dificultats d'aprenentatge de la llengua escrita.
  - 2.1. Aspectes generals
  - 2.2. Retard i Trastorn Específic de la Lectura
  - 2.3. Teories del Retard Lector i Trastorn Específic de la Lectura
  - 2.4. Intervenció en les Dificultats d'aprenentatge de la lectura
  - 2.5. Les dificultats de comprensió lectora
  - 2.6. Les dificultats d'escriptura
3. Dificultats d'aprenentatge de les matemàtiques
  - 3.1. Tipus de Dificultats d'aprenentatge de les matemàtiques
  - 3.2. Les DA de les matemàtiques d'origen verbal
  - 3.3. Les DA de les matemàtiques d'origen no verbal
  - 3.4. Intervenció en les DA de les matemàtiques

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: Serviran per a la introducció dels conceptes fonamentals de cada tema i plantejar i comentar els treballs de les sessions de treball dirigit.
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: Les sessions de treball dirigit virtual són espais per a l'elaboració i el seguiment de treballs de manera virtual. Els alumnes treballaran les propostes que es plantejaran per a cada bloc de continguts. En l'espai horari de Treball Dirigit Virtual cada alumne/a enviarà l'activitat elaborada i el professor retornarà els comentaris. Aquestes activitats es comentaran en la següent Sessió de Classe Presencial.
- *Tutoria*: Les sessions de tutoria individual es destinen a fer el seguiment i orientació del procés de treball cada estudiant. Al llarg del quadrimestre cada estudiant haurà de fer una tutoria individual per al seguiment del seu treball. Com a objectiu general les tutories es destinen a donar un suport individualitzat del procés de cada estudiant.

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- Treballs de les Sessions de Treball Dirigit (30%).
- Treball Individual d'Intervenció en un cas de dificultats d'aprenentatge (30%).

Avaluació de resultats:

- Realització d'una prova individual sobre els temes donats (40%).
- Per aprovar l'assignatura es imprescindible aprovar l'avaluació de procés i de resultats.

BIBLIOGRAFIA :

Bibliografia bàsica:

- Aguinaga, G. *et al. Prueba de Lenguaje Oral Navarra*. Gobierno de Navarra. Departamento de Educación y Cultura. 1989.
- Alonso, J; *Motivación y aprendizaje en el aula: como enseñar a pensar*. Madrid: Aula XXI / Santillana. 1991.
- Bonals, J. Fuster, M. Gonzalez, M.A. Romero, E. Sardans, A. Soldevila, M.A. *Avaluar l'aprenentatge de 3 a 7 anys*. Barcelona: Graó.
- Canals, R. *Proves psicopedagògiques d'aprenentatges instrumentals*. Barcelona: Onda. 1998.
- Defior Citoler, S. *Las dificultades de aprendizaje: un enfoque cognitivo. Lectura, escritura, matemáticas*. Archidona (Málaga): Aljibe, 1996.
- Departament d'Ensenyament, *Programa de competència social. Educació Secundària*. Generalitat de Catalunya. Generalitat de Catalunya. Material.
- Departament d'Ensenyament. *L'ús del llenguatge oral a l'escola. Propostes d'intervenció per a l'alumnat amb dificultats de comunicació i llenguatge*. Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, 2003.
- Equip Psicopedagògic de Terrassa *Pruebas pedagógicas graduadas para Preescolar i Ciclo Inicial*. Madrid: Aprendizaje Visor, 1989.
- Marchesi, A., Coll, C., i Palacios, J. (Comp.): *Desarrollo psicológico y educación. III Necesidades educativas especiales*. Madrid: Alianza, 1990.
- Nicasio, J. *Manual de dificultades de aprendizaje*. Madrid: Narcea, 1995.
- Sanchez (coord.) *Dificultats d'aprenentatge*. UOC, 1998.
- Sanchez-Cano, M. i Bonals, J. *La evaluación psicopedagógica*. Barcelona: Graó, 2005.

Bibliografia complementària:

- Català, G. *Avaluació de la comprensió lectora. Proves ACL*. Barcelona: Graó, 2000.
- DSM-IV *Manual diagnóstico y estadístico de los trastornos mentales*. Barcelona: Masson, 1995.
- Huerta, E. i Matamala, A. *Tratamiento y prevención de las dificultades lectoras*. Madrid: Visor, 1989.
- Jiménez, J. i Gironde, L. *Càlcul a l'escola. Reflexions i propostes*. Col. Guix, 13. Barcelona: Graó, 1990.
- Jolibert, J. *Formar Infants productors de textos*. Ed: Graó, Barcelona. 1992.
- Maruny, Ll. *Escribir y leer*. Edelvives, 1998.
- Ribas, L; Gispert, D. *Raons de treball oral a parvulari*. Barcelona: Àlber, 1999.
- Sánchez, M.: *Aprenent i ensenyant a parlar*. Lleida: Pagès Editors, 1999.
- Smith, C. i Dahl, K. *La enseñanza de la lectoescritura: un enfoque interactivo*. Madrid: Visor, 1989.
- Solé, I. *Estrategias de lectura*. Barcelona: Graó, 1992.
- Torra B. *Matemàtiques a la carta materials curriculars de matemàtiques etapa primària. Cicle inicial*. Barcelona Institut de Ciències de l'Educació. Universitat Autònoma de Barcelona, 1995.

La Construcció del Coneixement Acadèmic

PROFESSORA: Milagros NARANJO LLANOS

Anual: 9 crèdits.

OBJECTIUS:

- Adquirir una visió global i integradora, inspirada en els principis constructivistes, orientada a analitzar, explicar i comprendre els processos de construcció del coneixement acadèmic.
- Caracteritzar el coneixement acadèmic i el coneixement intuïtiu.
- Identificar alguns processos intrapsicològics que intervenen en la construcció del coneixement i, especialment, en la construcció del coneixement de les ciències i de les matemàtiques.
- Identificar alguns processos interpsicològics que intervenen en la construcció del coneixement i, especialment, en la construcció del coneixement de les ciències i de les matemàtiques.
- Valorar les condicions educatives que afavoreixen l'aprenentatge del coneixement en ciències i matemàtiques
- Adquirir competències per fer servir eines psicopedagògiques per a l'assessorament en l'educació científica i matemàtica des d'una perspectiva constructivista.

CONTINGUTS:

1. La construcció del coneixement acadèmic.

1.1. Ensenyar i aprendre en el context de l'aula:

- L'educació escolar i les característiques de les pràctiques educatives escolars.
- L'aula com a context d'ensenyament i aprenentatge.
- Les relacions professor-alumnes-contingut: el triangle interactiu com a lloc en el qual es construeix el coneixement acadèmic.

1.2. Les fonts teòriques de la concepció constructivista: principis bàsics i idees directrius:

- La teoria genètica de Piaget.
- Les teories del processament humà de la informació.
- La teoria de l'assimilació: les condicions per a un aprenentatge significatiu.
- Significat i sentit en la construcció de coneixements: els components afectius, motivacionals i relacionals de l'aprenentatge.
- La teoria sociocultural de Vygotsky: els mecanismes d'influència educativa.

1.3. Síntesi de les idees principals de la concepció constructivista.

2. La construcció del coneixement matemàtic

2.1. El coneixement matemàtic

2.2. Factors i processos psicològics implicats en l'aprenentatge de les matemàtiques:

- Les capacitats implicades en la perícia matemàtica
- L'aprenentatge de les matemàtiques com a construcció socialment mediada

2.3. Els processos de construcció del coneixement matemàtic

2.4. L'avaluació del coneixement matemàtic

2.5. L'assessorament curricular en matemàtiques

3. La construcció del coneixement científic

3.1. La naturalesa del contingut científic

3.2. Factors i processos psicològics implicats en la construcció del coneixement científic:

- Aspectes cognitius de l'aprenentatge
- Aspectes afectius de l'aprenentatge

3.3. Els mecanismes de construcció del coneixement científic

3.4. L'avaluació del coneixement científic

3.5. L'assessorament curricular en ciències

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: Presentació dels conceptes clau de cada tema. Orientacions pels treballs en grup. Posta en comú de treballs en grup. Revisió i anàlisi de les lectures realitzades. Resolució dels dubtes conceptuals de cada tema.
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: El treball planificat per a realitzar en les sessions de treball dirigit combinen una part individual i una part grupal. Per la part individual es preveu la resolució de les pautes de lectura obligatòria. Per la part grupal, els alumnes s'hauran d'organitzar en grups de treball virtual, d'entre 3 i 5 membres. El treball grupal consistirà en l'elaboració d'una pauta d'observació per analitzar i comprendre com es produeix la construcció del coneixement acadèmic (el 1r quadrimestre) i la resolució d'un cas d'assessorament (el 2n quadrimestre).
- *Pla de Treball*: Servirà per planificar les activitats que es realitzaran a les sessions de classe presencials, les tasques dels alumnes i el professor a les sessions de treball dirigit virtual, els continguts fonamentals de les tutories i el treball individual de l'alumne per a l'estudi de cada un dels blocs de contingut i activitats d'avaluació.
- *Tutoria*: L'objectiu de les tutories és respondre tant a les necessitats individuals com grupals que sorgeixen en la realització de les tasques encomanades així com per a la realització del seguiment del procés d'ensenyament i aprenentatge dels alumnes.

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- Treball de lectures guiades.
- Treball en grup a realitzar durant tot el curs.
- Assistència i participació a la classe.

Avaluació de resultats:

- Dos exàmens parcials eliminatoris, un al final de cada quadrimestre.

Es preveuen dos processos d'avaluació al llarg del curs:

- Exàmens: dos exàmens parcials eliminatoris, un al final de cada semestre (60%)
- Treballs grupals: disseny i aplicació d'una pauta d'observació i resolució d'un cas (25%)
- Resolució individual i grupal de pautes de lectura de la bibliografia bàsica (15%)

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Barberà, E. i Gómez-Granell (1996). Las estrategias de enseñanza y evaluación en matemáticas. En C. Monereo e I. Solé, *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional y constructivista*, pàg. 365-381. Madrid: Alianza Editorial.
- Coll, C. (1998). La construcció del coneixement a l'escola: cap a l'elaboració d'un marc global de referència per a l'educació escolar. En C. Coll i altres, *Psicología de la Instrucción*. Barcelona: EDIUOC. (pàg. 1-65)
- Coll, C.; Solé, I. (2001). Enseñar y aprender en el contexto del aula. Dins C. Coll, J. Palacios i A. Marchesi, *Desarrollo psicológico y educación. 2. Psicología de la educación escolar*, pàg. 527-548. Madrid: Alianza.
- García-Milà, M. (2001). La enseñanza y el aprendizaje de las ciencias físicas y naturales: una perspectiva psicológica. Dins C. Coll, J. Palacios y A. Marchesi, *Desarrollo psicológico y educación 2. Psicología de la educación escolar*, pàg. 527-548. Madrid: Alianza Editorial.
- Onrubia, J.; Rochera, M.J.; Barberà, E. (2001). La enseñanza y el aprendizaje de las matemáticas: una perspectiva psicológica. Dins C. Coll, J. Palacios i A. Marchesi, *Desarrollo psicológico y educación 2. Psicología de la educación escolar*, pàg. 487-508. Madrid: Alianza Editorial.

- Pozo, I; Gómez, M.A. (1996). El asesoramiento curricular en ciencias de la naturaleza. Dins C. Moneo i I. Solé, *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional y constructivista*, pág. 383-404. Madrid: Alianza.
- Tharp, R.G.; Estrada, P.; Stoll Dalton, S. i Yamauchi, L.A. (2002). *Transformar la enseñanza. Excelencia, equidad, inclusión y armonía en las aulas y las escuelas*. Barcelona: Paidós.

Bibliografia complementària

- Baroody, A.J. *El pensamiento matemático de los niños*. Madrid: Visor. 1994
- Benlloch, M. 1998. *Desarrollo cognitivo y teorías implícitas en el aprendizaje de las ciencias*. Madrid: Visor.
- Benlloch, M. 1992. *Ciencias en el parvulario*. Barcelona: Piados
- Bishop, A. 1994. *Mathematical Enculturation*. Kluwer Academic Publisher.
- Carrahaer, T; et al. *En la vida diez, en la escuela cero*. 1989/1991. San Pablo. Siglo XXI Editores.
- Driver, R; Guesne, E; Tiberghien, A. *Ideas científicas en la infancia y la adolescencia*. Madrid: MEC / Morata.
- Glaxton, G. 1987. *Vivir y Aprender*. Madrid: Alianza Editorial.
- Jiménez, M. P; Albadalejo, C; Caamaño, A. 1992. *Curso de actualización científica y didáctica*. Didáctica de las ciencias de la naturaleza. Madrid: MEC.
- Lovell, K. 1966. *Desarrollo de los conceptos básicos matemáticos y científicos en los niños*. Madrid: Morata. 1986.
- Piaget, J; Szminska, A. 1967. *Génesis del número en el niño*. Buenos Aires: Guadalupe.
- Pozo, J. I. 1997: *Aprendices y Maestros*. Madrid: Alianza Editorial.
- Rogoff, B. 1993. *Aprendices del pensamiento. El desarrollo cognitivo en el contexto social*. Barcelona. Paidós.
- Scribner, S; Cole, M. Consecuencias cognitivas de la educación formal e informal. 1973/82. *Infancia y Aprendizaje*. 17, p 3-18.

Intervenció Psicopedagògica en els Trastorns de Desenvolupament

PROFESSOR: Manel SÁNCHEZ CANO

Quadrimestral. 6 crèdits

OBJECTIUS:

- Conèixer i aprofundir en les principals característiques i necessitats educatives de les persones amb trastorns en el desenvolupament
- Disposar del coneixement teòric i pràctic per a l'avaluació psicopedagògica de les persones amb trastorns en el desenvolupament
- Conèixer les principals eines i instruments d'avaluació psicopedagògica.
- Conèixer els serveis de suport psicopedagògic i educatiu, fonts d'informació i recerca més rellevants.

CONTINGUTS:

1. Característiques i necessitats educatives de les persones amb trastorns en el desenvolupament i les seves dimensions en relació a la intervenció psicopedagògica
  - 1.1. El retard mental
  - 1.2. La discapacitat motriu
  - 1.3. La discapacitat auditiva
  - 1.4. La discapacitat visual
  - 1.5. L'autisme
2. L'avaluació psicopedagògica dels alumnes amb trastorns en el desenvolupament. Característiques generals i específiques.
  - 2.1. Principals eines i instruments d'avaluació psicopedagògica.
  - 2.2. Elaboració i adaptació de proves d'avaluació
3. La Resposta Educativa. Característiques i serveis de suport psicopedagògic i educatiu
4. Treball col·laboratiu amb altres professionals

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: Serviran per a l'exposició dels fonaments de cada tema, les orientacions per al desenvolupament dels treballs individuals o grups de cada bloc, la posada en comú dels treballs grups, l'elaboració de les conclusions de cada tema i l'exposició final de treball grupal.
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: Les sessions de treball dirigit són espais per a l'elaboració dels treballs pràctics, lectura crítica de documents o articles, i resolució de qüestions suscitant a les classes presencials o relacionades amb els articles presentats.
- *Tutoria*: Les sessions de tutoria individual es destinen a fer el seguiment del procés de participació de cada estudiant. Al llarg del quadrimestre cada estudiant haurà de fer una tutoria individual. que cal concertar prèviament amb el professor.
- *Pla de Treball*: S'estructura en 2 blocs: Treballs individuals de cada bloc de continguts: per a cada tema es donarà una orientació del treball individual que s'ha de fer. Treball en grup de tota l'assignatura: s'establirà un pla de treball per tot el quadrimestre i es farà el seguiment corresponent.

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- L'alumne haurà de realitzar un dossier que integri el corpus teòric de les diferents discapacitats, així com les aportacions de les conclusions de les STD.

Avaluació de resultats:

- Lliurament del dossier i
- Prova escrita final de curs. (50% nota final)

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Ann Tomlimson, C. *El aula diversificada*. Barcelona: Octaedro, 2001.
- AAMR *Retraso mental. Definición y sistemas de apoyo* Madrid: Alianza, 1997.
- Brown, L. *Criterios de funcionalidad*. Barcelona: Milan. Fundació Catalana Síndrome de Down, 1989.
- Freixa M. *Familia y deficiencia mental* Amarú Ediciones 1993.
- Gallardo, M, i altres *Discapacidad motórica. Aspectos psicoevolutivos y educativos*. Málaga: Aljibe, 1994.
- Giné, C. i altres *Trastornos del desenvolvament i necessitats educatives especials* Barcelona: UOC, 2003.
- Giné, C (coord.) *Los niños con discapacidad en la escuela: recursos para la evaluación y la enseñanza*. Comunicación, Lenguaje y Educación, 1994.
- Gotzens A. i Marro S. *Sordera y percepción auditiva*, 2001.
- Luque, D. i Romero, J. *Trastornos del desarrollo y adaptación curricular* Málaga: Aljibe, 2002.
- Rosa A; Ochaita, E. *Psicología de la ceguera*. Madrid. Alianza Editorial, 1993.
- Sánchez-Cano, M. i Bonals, J (coords). *La evaluación Psicopedagógica*. Barcelona: Graó, 2005.
- Silvestre, N. *Sordera, Comunicación y Aprendizaje*. Barcelona: Masson, 1998.
- Verdugo, M.A *Personas con discapacidad. Perspectivas psicopedagógica y rehabilitadoras*. Madrid. Siglo XXI, 1995.

Bibliografia complementària:

- Del Ricón Igea, B. (coord.) *Presente y futuro del trabajo psicopedagógico*. Barcelona: Ariel, 2001.
- Covington, M.V. *La voluntad de aprender. Guía para la motivación en el aula*. Madrid: Alianza, 2000.
- Kaufman, A.S. *Psicometria Razonada con el WISC-R Mèxic: Manual Moderno*, 1982.
- Reynolds, D. i altres *Las escuelas eficaces: claves para mejorar la enseñanza*. Aula XXI Madrid: Santillana, 1997.
- Rio, M. J. del. (coord) *Lenguaje y comunicación en personas con necesidades especiales*. Barcelona: Martínez Roca, 1997.
- Silvestre, N. *L'alumnat sord a les etapes d'infantil i primària. Criteris i exemples d'intervenció educativa*. Barcelona: UAB, 2002.

Mètodes d'investigació en Educació

PROFESSORA: Jordi COLLET I SABÉ

Quadrimestral. 6 crèdits.

OBJECTIUS:

- Conèixer i comprendre els diferents mètodes d'investigació qualitativa en relació als models de recerca en els quals es fonamenten.
- Desenvolupar processos d'anàlisi i interpretació de les dades en el context d'una recerca educativa
- Adquirir eines metodològiques de recerca, anàlisi i interpretació educativa

CONTINGUTS:

Els nuclis temàtics que es detallen a continuació estan pensats amb la finalitat que els/les estudiants visquin totes les fases d'una investigació qualitativa al voltant d'un dels temes que es tracten a l'assignatura de Seminaris.

Tema 1: Aproximació conceptual a la investigació qualitativa

- 1.1. Caracterització de la recerca educativa
- 1.2. Naturalesa de la perspectiva qualitativa en la investigació
- 1.3. Mètodes de la investigació qualitativa

Tema 2: Procés i disseny de la investigació qualitativa

- 2.1. Decisions a l'entorn de la recollida de dades
- 2.2. La rigorositat en les investigacions qualitatives
- 2.3. Les parts del projecte d'investigació
- 2.3. La realització d'un estudi de cas

Tema 3: La planificació de la recerca

- 3.1. L'entrada al camp: La negociació
- 3.2. La construcció de la informació al camp: mapes socials, temporals i espacials
- 3.3. La selecció dels informants claus

Tema 4: La recollida de dades

- 4.1. Eines per a la recollida d'informació en el camp: l'observació participant i l'entrevista
- 4.2. Eines complementàries per a la recollida d'informació: documents i qüestionaris
- 4.3. Ètica de l'investigador/a en la recollida de dades

Tema 5: L'anàlisi de dades

- 5.1. Característiques de l'anàlisi qualitativa
- 5.2. Fases per a la realització de l'anàlisi de dades qualitativa
- 5.3. Elaboració de matrius: categorització i triangulació

Tema 6: L'informe d'investigació

- 6.1. Característiques dels informes d'investigació des de la metodologia qualitativa
- 6.2. La redacció de l'informe de recerca
- 6.3. Formes de comunicar els resultats

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: Presentació dels conceptes clau de cada tema. Revisió i anàlisi de les lectures realitzades. Resolució dels dubtes conceptuals de cada tema.
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: Aquestes sessions es dedicaran al seguiment per part del professor de la realització de la recerca de cada grup; així com al seguiment de les lectures i treballs individuals.

- *Tutoria*: Caldrà fer 4 tutories de grup per a la devolució de cada fase de la recerca i una tutoria individual de seguiment de l'assignatura. Si hi ha problemes d'horaris es buscarà una franja horària alternativa.
- *Pla de Treball*: A principi de curs s'especificaran les dates de lliurament de les fases de la recerca. Fase 1: Disseny de la investigació; Fase 2: Recollida de dades; Fase 3: Anàlisi de dades i Fase 4: Presentació oral i lliurament de l'informe d'investigació. En cada fase s'especificaran les tasques que cal fer, el calendari de presentació i el treball a desenvolupar en les Sessions de Treball Dirigit Virtual

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- Seguiment del treball de grup en les sessions de treball dirigit, correcció i devolució de cada una de les fases de la investigació a tot el grup i diari de recerca. (35%).

Avaluació de resultats:

- Presentació oral i escrita de l'informe de la recerca realitzada amb la incorporació de tots els canvis introduïts al llarg del semestre (35%).
- Lectura i realització individual d'un informe de dues recerques qualitatives (dos llibres de lectura) (20%).
- Autoavaluació individual del procés d'aprenentatge i de participació a l'aula realitzat al llarg de l'assignatura (10%).

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Arnal, J. i altres. *Investigación educativa. Fundamentos y metodología*. Barcelona: 1992.
- Arnaus, R. *Complicitat i interpretació. El relat d'una etnografia educativa*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1996.
- Bertely, M. *Conociendo nuestras escuelas. Un acercamiento etnográfico a la cultura escolar*. Barcelona: Paidós. Maestros y Enseñanza, 2000.
- Cohen, L.; Manion, L. *Métodos de investigación educativa*. Madrid: Muralla, 2000.
- McMillan, J.H.; Schumacher, S. *Investigación educativa*. Madrid: Pearson / Addison Wesley.
- Quivy, R; *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder, 1997.
- Rincon, D. i altres. *Técnicas de investigación en ciencias sociales*. Madrid: Dykinson, 1995.
- Rodríguez, G; Gil, J.; García, E. *Metodología de la investigación cualitativa*. Malaga: Ediciones Aljibe, 1996.
- Salgueiro, A. *Saber docente y práctica cotidiana. Un estudio etnográfico*. Barcelona: Octaedro, 1998.
- Sancho, J. M. i altres. *Aprendiendo de las innovaciones en los centros*. Madrid: CIDE, 1993.
- Sandín, M. P. *Investigación cualitativa en educación Fundamentos y tradiciones*. Madrid: MacGraw-Hill, 2003.
- Santos Guerra M.A. *Hacer visible lo cotidiano. Teoría i práctica de la evaluación cualitativa de los centros escolares*. Madrid: Akal. 1999.
- Vallès, M. *Técnicas cualitativas de investigación social*. Madrid: Síntesis, 1999.
- Walker, R. *Métodos de investigación para el profesorado*. Madrid: Morata, 1988.
- Willis, P. *Aprendiendo a trabajar. Cómo los chicos de clase obrera consiguen trabajos de clase obrera*. Madrid: Akal, 1980.
- Wittrock, M.C. *La investigación en la enseñanza. Enfoques, teorías y métodos*. Vols I, II, III. Barcelona: Paidós, 1988.
- Woods, P. *La escuela por dentro*. Barcelona: Paidós, 1989.

Bibliografia complementària:

- Barley, N; *El antropólogo inocente*. Barcelona: Anagrama, 1989.

- Bourdieu, P; *La miseria del mundo*. Madrid: Akal, 1993.
- Subirats, M., Brullet, C. *Rosa y azul: la transmisión de los géneros en la escuela mixta*. Madrid: Instituto de la Mujer, 1988.
- Caballero, Z. *Aulas de colores y sueños. La cotidianidad en las escuelas multiculturales*. Barcelona: Octaedro-EUB, 2001.
- Carbonell, J i altres. *Magribins a les aules. El model de Vic a debat*. Vic: Eumo Editorial, 2002.
- Cochran-Smith, M.; Lytle, S. L. *Dentro/Fuera. Enseñantes que investigan*. Madrid: Akal, 2002.
- Elliott, J. *Pràctica, recerca i teoria en educació*. Vic: Eumo Editorial, 1986.
- Fierro, C. *Transformando la práctica docente. Una propuesta basada en la investigación-acción*. Barcelona: Paidós. Maestros y enseñanza, 3, 1999.
- Goetz, J.P.; Lecompte, M.D. *Etnografía y diseño cualitativo en investigación educativa*. Madrid: Morata, 1988.
- Jackson, P.H. *La vida en las aulas*. Madrid: Morata. 1991 [1968]
- Juliano, D. Educación Intercultural. Escuela y Minorías Étnicas. Madrid: Eudema.1993
- Stake, R.E. *Investigación con estudio de casos*. Madrid: Morata, 1998.
- Taylor, S. J.; Bogdan, R. *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Barcelona: Paidós, 1998.
- Torrabadella, L; Tejero, E; *Pioners i pioneres: trajectòries biogràfiques de fills i filles de famílies immigrades a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. 2005.
- Velasco, H; *Lecturas de antropología para educadores*. Madrid: Trotta, 1993.
- Woods, P. *Experiencias críticas en la enseñanza y el aprendizaje*. Barcelona: Paidós, 1997.
- Woods, P; Hammeresley, M. *Género, cultura y etnia en la escuela*. Barcelona: Paidós, 1996.
- Woods, P. Investigar el arte de la enseñanza. Barcelona: Paidós: 1998.

Seminaris

PROFESSOR: Josep MARTÍ i OLIVELLA

Annual. 9 crèdits

OBJECTIUS:

L'assignatura vol oferir espais de comunicació i de reflexió individual i col·lectiva amb la finalitat de:

- a) Pensar el món actual i les problemàtiques socials i educatives;
- b) Introduir-se en la psicopedagogia i tenir uns coneixements generals bàsics sobre el seu significat, història, funcions...;
- c) Conèixer diferents àmbits i pràctiques psicopedagògiques;
- d) Posar en pràctica alguns coneixements i competències necessaris per l'acció psicopedagògica relacionades amb la recerca, l'assessorament i la deontologia professional.

CONTINGUTS:

Els continguts s'estructuren en tres seminaris:

Seminari 1: Societat i Psicopedagogia

- Característiques de les societats actuals i problemes socials i educatius
- Aproximació conceptual a la psicopedagogia i evolució històrica
- Funcions dels/les professionals de la psicopedagogia.

Seminari 2: Àmbits de la psicopedagogia (I) Intervenció psicopedagògica en entorns formals:

- Funcions dels Equips d'assessorament Psicopedagògic i funcions del psicopedagog dels IES.
- Plans d'intervenció; Intervenció en plans i projectes institucionals, en plans y programes d'ensenyament-aprenentatge, en programes d'atenció als alumnes amb n.e.e i dificultats d'aprenentatge i atenció a demandes d'alumnes. pares i centes.

Seminari 3: Àmbits de la psicopedagogia (II): Intervenció psicopedagògica en entorns d'educació no formals.

- Serveis educatius i intervenció multidisciplinària de psicopedagogs i altres professionals.
- Intervenció psicopedagògica en serveis d'educació no formal: serveis per a l'oci i la cultura, per a la salut i la millora de la qualitat de vida, per a la reinsercció social, per a l'actualització professional i els serveis de recursos i programes educatius.

Seminari 4: Perfil i deontologia professional

- La formació teòrica i pràctica: els sabers i les competències fonamentals en la pràctica psicopedagògica
- La deontologia professional

METODOLOGIA:

L'assignatura s'estructura en seminaris que es basen en la participació, el diàleg, la reflexió i l'anàlisi oral i escrita, així com el treball cooperatiu de totes les persones assistents.

- *Sessions de Classe Presencial*: Els continguts es treballen a través d'explicacions que introdueixen els diferents temes; conferències i lectures que permeten conèixer i aprofundir en els continguts.

- *Sessions de Treball Dirigít Virtual*: El contingut d'aquestes sessions de classe constarà d'activitats pràctiques que els estudiants puguin fer des de casa seva i en qualsevol moment, seguint les instruccions facilitades pel professorat a través del campus virtual. L'estudiant, per tant, haurà de programar un temps a la setmana d'una hora per a treballar aquests continguts. A través d'aquest mateix espai virtual, l'estudiant també es podrà posar en contacte amb el professorat, o bé per lliurar-li els treballs sol·licitats, o bé per fer-li les consultes pertinents o plantejar-li els dubtes que li vagin sorgint a l'hora

de treballar els continguts de les STD. La tasca a desenvolupar es realitzarà en un espai de Grups de Treball Virtual, format per 3-4 alumnes. Per a cada bloc de contingut, el professor presentarà una activitat de treball i cada grup enviarà l'activitat un cop elaborada i el professor en retornarà els comentaris. El professor lliurarà la seva resposta als estudiants, com a molt tard, el dia i l'hora que té assignada la STD virtual de la seva assignatura en l'horari setmanal del grup. A partir d'aquest treball es comentaran les aportacions dels grups en la Sessió de Classe Presencial. Les primeres sessions de classe s'establirà les normes de treball dels Grups de Treball Virtual.

- **Tutoria:** Dubtes i consultes individuals i col·lectives respecte els diversos treballs a realitzar durant el curs i seguiment del pla de treball dels estudiants. Si l'alumne o l'alumna poden venir a la universitat a l'hora que està programada la tutoria, aquesta es podrà fer de forma presencial. Si no poden venir, es podrà fer el seguiment individualitzat a través de l'aula virtual de l'assignatura.
- **Pla de Treball:** Servirà per planificar les activitats que es realitzaren a les sessions de classe presencials, les tasques dels alumnes i professor a les sessions de treball dirigit virtual, els continguts fonamentals de les tutories i el treball personal de l'alumne per a l'estudi de cada un dels temes del curs i per les activitats d'avaluació. Per a cadascun dels quatre Seminaris que componen l'assignatura es marquen els objectius i competències que es considera que s'han d'assolir, l'estructura dels continguts a desenvolupar i les activitats individuals i en grup a realitzar.

Pel que fa a algun dels continguts fonamentals del Seminari 1 i 2 els estudiants han de realitzar una petita recerca qualitativa dirigida des de l'assignatura de Mètodes d'Investigació en Educació, la justificació teòrica i les conclusions seran una part fonamental de l'avaluació d'aquests dos Seminaris.

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- Realització de les activitats individuals i de grup que esplantegin en les diferents sessions.

Avaluació de resultats:

- Treballs individuals de reflexió escrita sobre cadascun dels 4 seminaris. (45% de la qualificació final)
- Treball de grup de recerca, reflexió escrita i presentació oral sobre el seminari 2 (15% de la qualificació final)

Observacions:

Prova final escrita amb qüestions relatives als quatre seminaris. (40% de la qualificació final)
Per tal d'aprovar l'assignatura és imprescindible aprovar la prova final escrita.

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Badia, A.; Mauri, T. i Monereo, C. (coord.). *La pràctica psicopedagògica en educació formal*. Barcelona: UOC, 2004.
- Badia, A.; Mauri, T. i Monereo, C. (coord.). *La pràctica psicopedagògica en educació no formal*. Barcelona: UOC, 2006.
- Bassedas, E. i altres. *L'assessorament psicopedagògic a Catalunya*. Barcelona: Graó, 2001.
- Bisquerra, R. (coord.). *Modelos de orientación e intervención psicopedagógica*. Barcelona: Praxis, 1998.
- Carretero, M.R.; Pujolàs, P.; Serra, J. *Un altre assessorament per a l'escola*. Barcelona: La Galera, 2002.
- Del Rincón, B. (coord.). *Presente y futuro del trabajo psicopedagógico*. Barcelona: Ariel, 2001.
- Domingo, J. *Asesoramiento al centro educativo: colaboración y cambio en la institución*. Barcelona: Octaedro, 2001.
- Fernández, J. (coord.). *El trabajo docente y psicopedagógico en educación secundaria*. Málaga: Aljibe, 1995.
- Filella, G. (coord.). *La intervenció psicopedagògica en el context no formal. Models d'orientació*. Lleida: Pagès, 1999.

- Hernández, F. (coord.). *Formación del profesorado*. Barcelona: Praxis, 1998.
- Jiménez, R.A. i Porras, R. *Modelos de acción psicopedagógica: entre el deseo y la realidad*. Málaga: Aljibe, 1997.
- Marcelo, C. (coord.). *Asesoramiento curricular y organizativo*. Barcelona: Ariel, 1997.
- Monereo, C.; Solé, I. (coord.). *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional y constructivista*. Madrid: Alianza, 1996.
- Monereo, C. i Pozo, J.I. (coords). *La práctica del asesoramiento educativo a examen*. Barcelona: Graó, 2005.
- Nieto, J.M.; Botias, F. *Los equipos de orientación educativa y psicopedagógica*. Barcelona: Ariel, 2002.
- Rodríguez, M.M. *El asesoramiento en educación*. Málaga: Aljibe, 1996.
- Shön, D. *La formación de profesionales reflexivos*. Barcelona: Paidós, 1992.
- Solé, I. *Orientación educativa e intervenció psicopedagògica*. Barcelona. ICE UB/ Horsori. 1998
- Velaz de Medrano, C. *Orientación e intervenció psicopedagògica: concepto, modelos, programas y evaluación*. Málaga: Aljibe, 1998.

Bibliografia complementària:

- Bonals, J. *El trabajo en equipo del profesorado*. Barcelona: Graó, 1996.
- Castells, M. *La era de la información*. Vol. I, II, III. Madrid: Alianza, 1997.
- Delors, J. *Educació: Hi ha un tresor amagat a dins*. Barcelona: UNESCO, 1996.
- Diversos autors *Pensamiento crítico vs pensamiento único*. Madrid: Debate, 1998.
- Diversos autors "Trenta anys d'assessorament psicopedagògic institucional a Catalunya". *Àmbits de psicopedagogia*. Juny, 2002.
- Estefania, J. *Contra el pensamiento único*. Madrid: Taurus, 1997.
- Fisas, V. *Cultura de la paz y gestión de conflictos*. Barcelona: Icària, 1998.
- Imbernón, F. (coord.). *La educación en el siglo XXI. Los retos del futuro inmediato*. Barcelona: Graó, 1999.
- Morin, E. *Els set coneixements necessaris per a l'escola del futur*. Barcelona: UNESCO. 2a edició en format electrònic. 2003.
- <http://www.unescocat.org/ct/docs/setconeixements.pdf>

ASSIGNATURES OBLIGATÒRIES DE 2N CURS

Pràcticum

COORDINACIÓ: José Ramón LAGO MARTÍNEZ

Anual. 15 crèdits.

Per cursar l'assignatura de Pràcticum s'hauran d'haver cursat, prèviament, un mínim de quatre assignatures de primer curs.

OBJECTIUS:

Les pràctiques de Psicopedagogia estan concebudes per proporcionar als estudiants un aprofundiment en els continguts dels estudis de Psicopedagogia en la seva aplicació en àmbits d'intervenció psicopedagògica. Durant el curs 2007-2008, aquests àmbits d'intervenció es concreten bàsicament en entorns escolars, entorns de suport educatiu i de serveis socials. En aquest sentit, la Facultat d'Educació oferirà places de pràctiques en els següents contextos:

1. Instituts i Centres d'Educació Secundària.
2. Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica (EAP).
3. Centres de Desenvolupament i Atenció Precoç (CDIAP).
4. Centres d'Educació Especial.
5. Centres d'Educació Infantil i Primària.
6. Centres vinculats a Serveis Socials.
7. Programes de Cooperació Internacional.

TEMPORALITZACIÓ:

Amb caràcter general, les pràctiques es portaran a terme al llarg de vuit setmanes durant els mesos de gener i febrer de 2008. Segons les característiques del Centre o Servei de Pràctiques o les condicions de treball dels estudiants, degudament justificades es podran concentrar o distribuir en algun altre període del curs acadèmic.

ACTIVITATS A REALITZAR:

L'estudiant col·laborarà en tasques vinculades a la Psicopedagogia amb el personal del centre o servei corresponent. Elaborarà un projecte de treball que desenvoluparà durant el curs.

El projecte de treball serà elaborat per l'alumne d'acord amb els professionals del Centre o Servei de pràctiques i amb el corresponent professor-tutor de la Facultat d'Educació.

Al final del curs acadèmic l'alumne lliurarà una Memòria de Pràctiques al professor-tutor de la Facultat d'Educació. Aquesta memòria inclourà: a) Descripció del Projecte de treball; b) Descripció de la seva posada en pràctica; c) Conclusions del treball portat a terme; d) Valoració global i personal de les pràctiques.

AVALUACIÓ:

Per a l'avaluació i la qualificació de l'assignatura de pràctiques el/la professor/a-tutor/a de la Facultat d'Educació corresponent considerarà els següents aspectes:

- Assistència de l'estudiant al Centre o Serveis on haurà desenvolupat les pràctiques.
- Assistència a reunions i participació en projectes que els Centres o Serveis de pràctiques sol·licitin o admetin.
- Assistència a sessions de formació i seguiment de les pràctiques.
- Entrevistes amb el professor-tutor.
- Memòria de pràctiques.
- Informe escrit del professional del Centre o Servei de pràctiques.

Psicologia de la Instrucció

PROFESSORA: Milagros NARANJO LLANOS

Quadrimestral: 6 crèdits.

INTRODUCCIÓ:

En el context dels estudis de Psicopedagogia aquesta assignatura aborda els principals enfocaments conceptuals sobre l'estudi dels processos d'ensenyament i d'aprenentatge, mostrant-ne les implicacions en la intervenció educativa i la intervenció psicopedagògica aplicada en els entorns escolars i educatius en general.

El programa d'aquesta assignatura està dissenyat de manera que complementi i es vinculi amb el conjunt de continguts dels Estudis de Psicopedagogia i, molt particularment, amb l'assignatura de Disseny Desenvolupament i Innovació del Currículum.

El programa de l'assignatura s'adaptarà, en el seu cas, a les necessitats especials que pugui tenir l'alumnat per assolir els objectius del programa i per participar en les activitats previstes, tant per l'ensenyament i l'aprenentatge sobre els continguts de l'assignatura com per a l'avaluació dels progressos en aquests aprenentatges.

OBJECTIUS:

1. Conèixer, analitzar i avaluar els principals conceptes dels diferents models de la Psicologia de la Instrucció.
2. Conèixer, analitzar i avaluar, els principals punts de similitud i especificitat dels diferents models de la Psicologia de la Instrucció des d'una perspectiva àmplia i general.
3. Conèixer, analitzar i avaluar les bases i els fonaments instruccionals de les pràctiques educatives i psicopedagògiques en els nostres contextos educatius i del disseny i desenvolupament del currículum escolar
4. Analitzar i avaluar els processos d'ensenyament i d'aprenentatge i la seva planificació a partir dels diferents models de la Psicologia de la Instrucció.
5. Analitzar i avaluar els sistemes educatius dels nostres contextos a partir dels enfocaments de la Psicologia de la Instrucció.
6. Analitzar i avaluar les actuals opcions curriculars dels nostres sistemes educatius dels enfocaments de la Psicologia de la Instrucció.
7. Avaluar la compatibilitat dels diferents models de la Psicologia de la Instrucció amb enfocaments de comprensivitat i inclusió escolar i social.
8. Avaluar aplicacions dels diferents models i enfocaments de la Psicologia de la Instrucció: aplicacions en l'àmbit normatiu i legal, curricular i de pràctica educativa i psicopedagògica.

CONTINGUTS:

1. Psicologia de la Instrucció: Marc general
  - 1.1. Els antecedents de la Psicologia de la Instrucció
  - 1.2. Evolució històrica dels principals conceptes
  - 1.3. Enfocaments actuals sobre la Psicologia de la Instrucció
  - 1.4. Psicologia de la Instrucció, Psicopedagogia i intervenció Psicopedagògica
  - 1.5. Les aplicacions de la Psicologia de la Instrucció en el marc escolar i en el disseny del currículum escolar: aspectes generals.
2. Teories i models en Psicologia de la Instrucció
  - 2.1. Els diferents enfocaments conceptuals, teòrics i de models en Psicologia de la Instrucció: Les seves implicacions en la intervenció educativa i psicopedagògica.

- 2.2. Models psicològics: principals enfocaments
- 2.3. Models instruccional
- 2.4. La Psicologia de la Instrucció en el context del nostre sistema educatiu: la influència de diferents enfocaments en la intervenció educativa i psicopedagògica i en el currículum escolar
- 2.5. Regulacions normatives i legals en els nostres contextos educatius: anàlisi basat en models instruccional.
3. La Psicologia de la Instrucció com a base d'anàlisi dels processos d'ensenyament i d'aprenentatge
  - 3.1. El professional docent com a subjecte en els processos d'ensenyament i d'aprenentatge: afectivitat, motivació, pensament: aspectes generals.
  - 3.2. Anàlisi i avaluació de la tasca docent
  - 3.3. L'alumne/a com a subjecte en els processos d'ensenyament i d'aprenentatge: afectivitat, motivació, pensament: aspectes generals.
  - 3.4. Anàlisi i avaluació del progrés en l'aprenentatge de l'alumne/a: la seva vinculació amb l'avaluació psicopedagògica
  - 3.5. Contextos i condicions generals d'ensenyament i aprenentatge: entorns escolars i no escolars
4. Psicologia de la Instrucció, comprensivitat i inclusió escolar
  - 4.1. La Psicologia de la Instrucció en les opcions curriculars generals a Catalunya i a l'Estat Espanyol.
  - 4.2. Opcions sobre programació escolar en els nostres contextos educatius: anàlisi basat en aportacions de la Psicologia de la Instrucció. Les seves implicacions en la pràctica educativa i psicopedagògica
  - 4.3. La personalització de l'ensenyament en els nostres sistemes educatius: anàlisi basat en aportacions de la Psicologia de la Instrucció. Les seves implicacions en la pràctica educativa i psicopedagògica
  - 4.4. El Disseny Universal de l'ensenyament i de l'aprenentatge: anàlisi basat en aportacions de la Psicologia de la Instrucció. Les seves implicacions en la pràctica educativa i psicopedagògica
  - 4.5. L'Ensenyament Multinivell: anàlisi basat en aportacions de la Psicologia de la Instrucció. Les seves implicacions en la pràctica educativa i psicopedagògica
  - 4.6. Una Psicologia de la Instrucció per a la comprensivitat i la inclusió escolar i social: principals reptes i enfocaments.

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: Exposicions i discussió sobre els continguts de l'assignatura. Seguiment dels treballs individuals i en grup dels estudiants. Exposicions de treballs dels estudiants. Determinació i registre de conclusions sobre els temes tractats a les sessions.
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: El treball planificat per realitzar en les sessions de treball dirigit combinen una part individual i una part grupal. Per la part individual es preveu la lectura i síntesi de bibliografia rellevant. Per la part grupal, els alumnes s'hauran d'organitzar en grups de treball virtual, d'entre 3 i 5 membres. El treball grupal consistirà en l'elaboració d'un text programat.
- *Pla de Treball*: Servirà per planificar les activitats que es realitzaran a les sessions de classe presencials, les tasques dels alumnes i el professor a les sessions de treball dirigit virtual, els continguts fonamentals de les tutories i el treball individual de l'alumne per a l'estudi de cada un dels blocs de contingut i activitats d'avaluació.
- *Tutoria*: L'objectiu de les tutories és respondre tant a les necessitats individuals com grupals que sorgeixin en la realització de les tasques encomanades així com per a la realització del seguiment del procés d'ensenyament i aprenentatge dels alumnes.

AVALUACIÓ:

Avaluació del procés:

- Treball de lectures guiades
- Treball en grup a realitzar durant el semestre
- Assistència i participació a classe

Avaluació de resultats:

- Examen al final del semestre.

El pes de cada una de les activitats d'avaluació que es realitzaran al llarg de l'assignatura és el següent:

- Examen final (60%)
- Treball grupal: Elaboració d'un text programat (25%)
- Treballs individuals: Lectura i síntesi de bibliografia rellevant (15%).

BIBLIOGRAFIA:

- Coll, C. (1986). *Marc curricular per a l'ensenyament obligatori*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Coll, C. et al. (1997). *Psicología de la Instrucción*. Barcelona: U.O.C.
- Davidoff, L. (1984). *Introducción a la psicología*. Mèxic: McGraw-Hill
- Gagné, R.M. i Rohwer, W. (1969). «Instructional Psychology». *Annual Review of Psychology*, 20, 381-418.
- Genovard, C. i Gotzens, C. (1990). *Psicología de la Instrucción*. Madrid: Santillana.
- Henson, K. i Eller, B.F. (2000). *Psicología educativa para la enseñanza eficaz*. Madrid: Thomson.
- Jonassen, D. (1999). «El diseño de entornos constructivistas de aprendizaje». Dins Ch.M.Reigeluth (Ed.), *Diseño de la instrucción. Teorías y modelos. Un nuevo paradigma de la teoría de la instrucción*. Parte 1, pp. 225-249 (Capítol 10). Madrid: Aula XXI Santillana.
- Mayer, R.E. (1999). «Diseño educativo para un aprendizaje constructivista». Dins Ch.M.Reigeluth (Ed.), *Diseño de la instrucción. Teorías y modelos. Un nuevo paradigma de la teoría de la instrucción*. Part 1, pp. 153-171 (Capítol 7). Madrid: Aula XXI Santillana.
- Morris, C.G. (1997). *Psicología*. Madrid: Prentice-Hall.
- Myers (1991). *Psicología*. Madrid: Panamericana.
- Nye, D.R. (2002). *Tres psicologías*. Madrid: Thomson Learning. Paraninfo.
- Worchel, S. i Shebilske, S. (1997). *Psicología. Fundamentos y aplicaciones*. Madrid: Prentice-Hall.

Orientació Professional

PROFESSORA: Esther FATSINI I MATHEU

Quadrimestral. 6 crèdits

OBJECTIUS:

- Proporcionar elements de reflexió per a la intervenció en orientació professional.
- Analitzar diferents eines i estratègies per a l'orientació professional.
- Conèixer els diferents àmbits d'intervenció, formal i no formal.

CONTINGUTS:

1. Clarificació terminològica.
  - 1.1 Concepte d'orientació i modalitats.
  - 1.2 L'orientació professional
2. Models i teories.
  - 2.1 Models d'ajust
  - 2.2 Models de desenvolupament
  - 2.3 Model d'educació per la carrera.
3. Funcions de l'orientador/a.
4. L'orientació professional i la formació reglada, ocupacional i contínua.
5. El paper de l'orientació en l'elaboració del projecte professional.
  - 5.1. Exploració a nivell personal: Autoconeixement, autoestima, interessos, preferències professionals...
  - 5.2. Coneixement dels recursos i serveis d'intermediació facilitadors de la inserció laboral.
  - 5.3. Mètodes i tècniques d'accés a la professió i l'ocupació.
  - 5.4. El paper dels tests en la tasca orientadora.
  - 5.5. Informació professional.
  - 5.6. La intervenció en l'orientació professional de diferents col·lectius.
6. Disseny de programes d'intervenció.
  - 6.1. Valoració de necessitats educatives.
  - 6.2. Finalitat. Determinació dels objectius prioritaris.
  - 6.3. Planificació de la intervenció: continguts, destinataris, recursos...
  - 6.4. Avaluació i redisseny.
7. Tendències i prospectiva en Orientació Professional.
  - 7.1. Iniciatives i Programes Comunitaris.
  - 7.2. L'orientació professional a Espanya i Catalunya.

METODOLOGIA:

La dinàmica de l'assignatura demana un alt grau de responsabilitat de l'alumnat en el seu aprenentatge, per la qual cosa es realitzaran els diferents tipus de sessions que a continuació es presenten:

- *Sessions de Classe Presencial*: Introducció de temes, orientació dels continguts, seminaris de treball, etc. En aquestes sessions hi haurà un treball impulsat per la professora a partir de textos, vídeos, exposicions, conferències...
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: Realització d'activitats individuals i/o col·lectives en base als continguts de les sessions presencials. Hi haurà la lectura d'un llibre de lectura obligatòria i l'anàlisi d'una pel·lícula relacionada amb la temàtica de l'assignatura.

- *Tutories i consultes*: És obligatòria una trobada mínima durant el quadrimestre respecte el procés formatiu realitzat. No obstant, l'alumnat pot sol·licitar-ne les que cregui oportunes.
- *Pla de Treball*: A l'inici dels temes es detallaran els diversos Plans de Treball que s'hauran de desenvolupar (de durada variable en funció del tema) i que inclouen les sessions de classe presencial i les de treball dirigit virtual que es realitzaran en les sessions següents.

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- Activitats individuals i/o col·lectives: seguiment del procés a partir de la presentació dels resultats per escrit (treballs, pòsters, anàlisi de textos...), presentacions orals col·lectives (debats, col·loquis...) i/o individualitzades (tutories personalitzades...).

Treball de grup: seguiment i orientació dels continguts.

Avaluació de resultats:

- Realització d'una prova d'avaluació individual al final del quadrimestre de reflexió sobre els diferents aspectes treballats a classe o a partir de les activitats presencials i virtuals. Es pot realitzar amb els materials que s'hagin anat treballant durant el curs.
- Realització d'un treball de grup durant el quadrimestre a partir de l'anàlisi de les problemàtiques específiques d'un col·lectiu (a determinar a partir dels interessos de les persones membres del grup) de cara a la seva inserció professional i la tasca d'orientació professional a emprendre. Aquest treball s'exposarà a final de quadrimestre en una sessió específica d'intercanvi de resultats dels diferents treballs que s'hagin desenvolupat durant el curs.

La nota final, per tant, serà la suma dels següents aspectes:

Activitats realitzades durant el quadrimestre: 40%

Treball realitzat en grup:.....30%

Prova d'avaluació:.....30%

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Adame, M.T. (coord.). *Orientació per a la inserció sociolaboral dels joves: Recull d'experiències i materials*. Palma: Universitat de les Illes Balears, 1999.
- Álvarez, J. (coord.). *Orientación profesional. Tránsito a la vida activa*. Granada: Grupo editorial universitario, 2001.
- Álvarez, M. *Orientación profesional*. Barcelona: Cedecs, 1995.
- Arnaiz, P.; Guerrero, C. *Discapacidad psíquica: formación y empleo*. Archidona: Aljibe, 1999.
- Brunet, I. (dir.) *Joves i transició al mercat laboral*. Barcelona: Pòrtic, 2001.
- Gallego, S. *Cómo planificar el desarrollo profesional*. Barcelona: Laertes, 1999.
- Montané, J. *Orientación ocupacional*. Barcelona: Ceac, 1993.
- Montané, J.; Martínez, M. *La orientación escolar en la educación secundaria. Una nueva perspectiva desde la educación para la carrera profesional*. Barcelona: PPU, UAB, 1994.
- Padilla, M.T. *Estrategias para el diagnóstico y la orientación profesional de personas adultas*. Barcelona: Laertes, 2001.
- Riart, J. *Elegir una profesión. Proceso de reflexión para elegir bien una profesión*. Barcelona: PPU, 1996.
- Rivas, F. (ed.). *Manual de asesoramiento y orientación vocacional*. Madrid: Síntesis, 1995.
- Rodríguez Moreno, M.L. *La orientación profesional. I. Teoría*. Barcelona: Ariel, 1998.
- Rodríguez Moreno, M.L. *El mundo del trabajo y las funciones del orientador*. Barcelona: Barcanova, 1992.
- Sánchez, F.J. *Y el año que viene ¿qué?* Barcelona: CissPraxis, 2001.
- Valls, F. *Fundamentos de orientación profesional para psicopedagogos*. Almería: Universidad de Almería, 1998.

Bibliografia complementària:

- Álvarez, M. i altres. *La orientación vocacional a través del currículum y de la tutoría. Una propuesta para la etapa de 12 a 16 años*. Barcelona: ICE, Graó. Materiales para la innovación educativa (MIE), 1991.
- AA.VV. *L'orientació professional. Temes a debat*. Barcelona: Institut Municipal d'Educació, 1995.
- Fernández Sierra, J. *El trabajo docente y psicopedagógico en Secundaria*. Col: Biblioteca de Educación. Archidona, Málaga: Aljibe, 1995.
- Filella, G. (coord.). *La intervenció psicopedagògica en el context no formal*. Lleida: Pagès Eds., 1999.
- Fontan, P. *Educar i orientar per al futur. Bases per a una pedagogia prospectiva*. Barcelona: Proa, URLLull, 1995.
- Jurado, P. *Integración sociolaboral y educación especial*. Barcelona: PPU, UAB.1993.
- Poal, G. *Entrar, quedarse, avanzar*. Madrid: Siglo XXI, 1993.
- Puchol, L. *Reorientación de carreras profesionales*. Madrid: ESIC, 1994.
- Repetto, E. *Orientación educativa e intervención psicopedagógica*. Madrid: UNED, 1994.
- Rodríguez Espinar, S. (coord.). *Teoría y práctica de la orientación educativa*, 1993.
- Sanz Oro, R. *Evaluación de programas en orientación educativa*. Madrid: Pirámide, 1990.
- Sanz, R.; Castellano, F.; Delgado, J. (eds.). *Tutoría y orientación*. Barcelona: Cedecs, 1996.
- Torres, J.A. *La formación del profesor tutor como orientador: análisis de las necesidades de formación del profesor-tutor en el marco de la atención a la diversidad para desempeñar tareas de orientación en el aula*. Jaén: Universidad de Jaén, Servicio de Publicaciones e Intercambio Científico, 1996.
- Valls, F. *Programa autoaplicable de asesoramiento vocacional*. Almería: Universidad, Servicio de Publicaciones. Monografías Humanidades, 1996.

Aspectes Sociolingüístics i Didàctics de l'Ensenyament de la Llengua

PROFESSOR: Llorenç COMAJOAN i COLOMÉ

Anual. 9 crèdits

OBJECTIUS:

- Proporcionar un conjunt de coneixements bàsics sobre la situació sociolingüística en l'àmbit català, especialment en els col·lectius dels infants, adolescents i joves.
- Conèixer el marc i els documents educatius actuals que relacionen la situació sociolingüística amb el context educatiu i l'ensenyament de llengua.
- Analitzar les repercussions de la situació sociolingüística en l'ensenyament de la llengua a primària i a secundària.
- Avaluat els materials pedagògics actuals i dissenyar-ne de nous que tinguin en compte la situació sociolingüística actual

CONTINGUTS:

1. Què és la sociolingüística
  - 1.1 Relació entre la lingüística, la sociolingüística i l'educació
  - 1.2 Panoràmica general de la sociolingüística
  - 1.3 Breu història de la sociolingüística catalana
2. Normativa actual sobre qüestions sociolingüístiques
  - 2.1 L'estatut d'autonomia
  - 2.2 Les lleis de política lingüística: l'educació
3. La investigació sociolingüística
  - 3.1 Principals variables sociolingüístiques
  - 3.2 Investigacions quantitatives i qualitatives
4. Perspectiva macrosociolingüística del català
  - 4.1 Censos i padrons
  - 4.2 L'Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003
5. Perspectiva microsociolingüística del català
  - 5.1 Perspectiva antropològica
  - 5.2 Perspectiva d'anàlisi del discurs
6. Llengua i immigració
  - 6.1 La interculturalitat: perspectives lingüístiques
  - 6.2 Les actituds lingüístiques
7. Llengua, currículum i alumnat immigrant
  - 7.1 Escola i canvi de llengua: immersió i submersió
  - 7.2 Llengua, immigració i rendiment escolar
  - 7.3 Les conclusions del Consell assessor de la llengua a l'escola
  - 7.4 La "nova" immersió lingüística
8. Criteris psicolingüístics d'atenció a la diversitat
  - 8.1 Selecció i disseny d'activitats
  - 8.2 Organització i dinàmica del grup-classe
9. Avaluació de materials pedagògics
  - 9.1 Criteris d'avaluació
  - 9.2 Disseny d'instruments d'avaluació
  - 9.3 Disseny de materials per a l'ensenyament del català com a L2

METODOLOGIA:

- *Sesions de Classe Presencial*: Aquestes sessions serveixen per presentar i desenvolupar els temes de l'assignatura. En la majoria de casos, els alumnes hauran d'haver llegit algun document abans d'aquestes sessions.
- *Sesions de treball dirigit virtual*: Aquestes sessions tenen un caràcter pràctic i serveixen per analitzar i discutir els temes proposats a les sessions de classe presencial (per exemple, analitzar dades sociolingüístiques, fer debats sobre llengua i ensenyament al fòrum virtual, redissenyar material pedagògic, etc.).
- *Tutoria*: Aquestes sessions es duen a terme entre l'alumne i el professor per contestar preguntes específiques sobre el contingut de l'assignatura. Poden ser presencials o virtuals.

AVALUACIÓ:

Durant el curs es faran 6 exercicis puntuables. Es valoraran les habilitats de lectura i d'anàlisi crítiques i la correcció lingüística. Es faran dos examens: un a mig curs i un a final de curs.

BIBLIOGRAFIA:

- Ambllàs, S. (2001). *Anàlisi dels usos i hàbits lingüístics en relació amb els programes d'intercanvi*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Bastardas, A. (1996). *Ecologia de les llengües*. Barcelona: Proa.
- Bastardas, A. (2004). «Diversitat biològica i diversitat lingüística: algunes pistes transdisciplinàries per a una socioecologia de les llengües». Dins A. Bastardas (Ed.), *Diversitats. Llengües, espècies i ecologies* (pp. 13-53). Barcelona: Empúries.
- Boix, E. (2000). «Ideologies i usos lingüístics entre els joves a Catalunya. Evolució i perspectives de futur». Dins J. Noguero (Ed.), *Lús del català entre els joves* (pp. 81-88). Sabadell: Fundació Caixa de Sabadell.
- Boix, E., & Vila, F.X. (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- Branchadell, A. (2000). «Actituds juvenils davant la política lingüística». Dins J. Noguero (Ed.), *Lús del català entre els joves* (pp. 9-18). Sabadell: Fundació Caixa de Sabadell.
- Bratt Paulson, C., & Tucker, R. (2003). *Sociolinguistics. The essential readings*. Oxford: Blackwell.
- Coulmas, F. (Ed.). (2002). *The handbook of sociolinguistics*. Oxford: Blackwell.
- Cummins, J. (2002). *Lenguaje, poder y pedagogía*. Madrid: Morata/Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- Departament d'Educació (2005). *Caixa d'eines*. Barcelona: Departament d'Educació.
- Departament d'Ensenyament (1999). *Criteris psicopedagògics per a l'atenció a la diversitat*. Generalitat de Catalunya: Departament d'Ensenyament.
- Ferrer, M. (2007). «Llibres de text: trets lingüístics que en condicionen la comprensió». *Articles de didàctica de la llengua i de la literatura*, 41, 43-58.
- Figueras, N. (2006). «El Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar». Dins *L'ensenyament de la llengua catalana* (pp. 9-34). Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- Huguet, À.; Janés, J. (2005). *Niños bilingües en sociedades bilingües. Las actitudes ante las lenguas por parte de los escolares recién llegados a Cataluña*. *Cultura y Educación*, 17, 309-321.
- Junyent, C. (1992). *Vida i mort de les llengües*. Barcelona: Empúries.
- Kramsch, K. (1998). *Language and culture*. Nova York: Oxford University Press.
- Mallart, J. (2006). *Multilingüisme i educació*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- Mas, M.; Melcion, J. (1999). *Nivell llindar per a la llengua catalana*, Barcelona: Departament de Cultura.
- Nettle, D.; Romaine, S. (2000). *Veus que s'apaguen. La mort de les llengües al món*. Girona: Universitat de Girona i CCG Edicions.
- Parcerisa, A.; Zabala, A. (1997). «Criteris per a l'elaboració i la selecció de materials curriculars». Dins E. Martín Ortega (Coord.), *Materials didàctics i curriculars: elaboració, anàlisi i avaluació* (pp. 1-89). Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

- Pascual, J. (2003). «La interculturalitat en les polítiques públiques i escolars. El cas de Catalunya». Dins A. Ros (Ed.), *Interculturalitat*. Barcelona: Pòrtic.
- Pujolar, J. (1997). *De què vas, tio?* Barcelona: Empúries.
- Pujolar, J. (2002). *Sociolingüística catalana*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- Quivy, R.; Van Campendhoudt, L. (2001). *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder.
- Ruiz, F.; Sanz, R.; Solé, J. (2001). *Diccionari de sociolingüística*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Serra, J. M. (1997). *Immersion lingüística, rendiment acadèmic i classe social*. Barcelona: Horsori.
- Torres, J. (Coord.). (2005). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003*. Barcelona: Secretaria de Política Lingüística.
- Vila, I. (2006). (Coord.). «Conclusions de la comissió Nova immersió i canvis metodològics. Els programes de canvi de llengua de la llar a l'escola: aspectes metodològics i organitzatius». Dins *Consell assessor de la llengua a l'escola: conclusions* (pp. 57-88). Barcelona: Departament d'Educació i Universitats.
- Vila, I.; Siqués, C.; Roig, T. (2006). *Llengua, escola i immigració: un debat obert*. Barcelona: Graó.

Models d'Orientació i Intervenció Psicopedagògica

PROFESSORA: J. Ramón LAGO MARTÍNEZ

Anual. 9 crèdits

OBJECTIUS:

- Conèixer i relacionar les característiques fonamentals dels diferents models teòrics d'intervenció amb diferents pràctiques d'intervenció psicopedagògica en els àmbits formals i no formals.
- Conèixer les característiques de l'orientació i la intervenció psicopedagògica en la legislació actual i relacionar les funcions que se li encomana amb els diferents models d'intervenció.
- Identificar algunes estratègies generals per a l'avaluació de necessitats educatives i la planificació de la resposta educativa en cada àmbit d'orientació atenent a models inclusius d'intervenció psicopedagògica.
- Reconèixer i incorporar les aportacions de la recerca psicopedagògica en l'anàlisi i resolució d'algunes situacions pràctiques.

CONTINGUTS:

I. Models d'orientació i intervenció psicopedagògica: marc teóricoconceptual.

- 1.1. Concepte d'orientació i intervenció psicopedagògica.
- 1.2. Enfocaments i models d'orientació i d'intervenció psicopedagògica. Classificacions dels models i enfocaments.
- 1.3. Dimensions fonamentals d'un model d'intervenció psicopedagògica.

II. Classificacions dels models d'orientació i d'intervenció psicopedagògica.

- 2.1. Els models clínics.
- 2.2. Els models de programes.
- 2.3. Els models de consulta.
- 2.4. El model educacional - constructivista.

III. Marc normatiu de l'orientació i la intervenció psicopedagògica en el sistema educatiu actual.

- 3.1. Orientació i intervenció psicopedagògica en la legislació de l'Estat espanyol.
- 3.2. Orientació i intervenció psicopedagògica en la legislació i orientacions de la Generalitat de Catalunya.

IV. Àmbits d'intervenció psicopedagògica en el context escolar.

- 4.1 L'avaluació psicopedagògica.
- 4.2 La col·laboració en l'atenció a la diversitat: Mesures d'atenció a la diversitat. La col·laboració en l'elaboració i desenvolupament de les adaptacions curriculars. Col·laboració en la planificació i desenvolupament de les mesures d'atenció a la diversitat.
- 4.3 La col·laboració en el desplegament del currículum: Assessorament curricular
- 4.4 La col·laboració en l'orientació i l'acció tutorial. Continguts de l'orientació educativa. Col·laboració en el desenvolupament dels àmbits de l'acció tutorial.
- 4.5 Planificació i desenvolupament de l'orientació i la intervenció psicopedagògica: col·laboració entre Serveis i Programes d'atenció a la diversitat

V. Orientació i intervenció psicopedagògica des de l'educació no formal

- 5.1. Orientació i intervenció psicopedagògica en els serveis d'educació per a l'oci i la cultura, els serveis per a la salut i la millora de la qualitat de vida, els serveis per a la reinsercció social, els serveis per a l'actualització professional i els serveis de recursos i programes educatius.

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: Serviran per a la introducció dels conceptes fonamentals de cada tema, la presentació de les activitats en grup, les orientacions per al desenvolupament i ajustatge del treball en grup, la posada en comú dels treballs en grup, l'elaboració de les conclusions de cada tema i l'orientació del treball de síntesi individual que cada alumne ha de realitzar a partir del treball en grup, les aportacions fetes a classe i les analitzades en les fonts d'informació bàsica i complementàries de cada tema.
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: Els alumnes treballaran en un espai de Grups de Treball Virtual, format per 3-4 alumnes. Per a cada bloc de contingut el professor presentarà una activitat de treball. En l'espai horari de Treball Dirigit Virtual cada grup enviarà l'activitat elaborada pel grup i el professor retornarà els comentaris. A partir d'aquest treball es comentaran les aportacions dels grups en la Sessió de Classe Presencial. Les primeres sessions de classe s'establirà les normes de treball dels Grups de Treball Virtual.
- *Pla de Treball*: Servirà per planificar les activitats que es realitzaren a les sessions de classe presencials, les tasques dels alumnes i professor a les sessions de treball dirigit virtual, els continguts fonamentals de les tutories i el treball personal de l'alumne per a l'estudi de cada un dels temes del curs i per les activitats d'avaluació. Per a cada bloc de continguts s'assenyalarà la situació del tema en el conjunt del programa, es marquen els objectius i competències que es considera que s'han d'assolir, l'estructura dels continguts, les activitats individuals i en grup a realitzar.
- *Tutoria*: El contingut de les sessions de tutoria individual que s'assenyala al pla de treball destaca els aspectes més importants per l'orientació de l'alumne al llarg del curs. Com objectiu general les tutores es destinen a donar un suport individualitzat del procés d'elaboració de la síntesi individual de cada estudiant.

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- Elaboració de les conclusions i incorporació de les modificacions acordades a classe de, al menys, 3 treballs grupals dels que es realitzen de cada tema.
- Realització de una síntesi individual de tots els temes treballats a presentar al final de curs. (50% de la qualificació final),

Avaluació de resultats:

- Realització de dues proves individuals, una al final de primer quadrimestre i altra al final del segon. (50% de la qualificació final).
- És imprescindible aprovar les dues parts de l'avaluació per aprovar l'assignatura.

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Ainscow, M. *Crear condiciones para la mejora del trabajo en el aula*. Madrid: Narcea, 2001.
- Alonso, J. *Orientación educativa. Teoría, evaluación e intervención*. Síntesis, 1995.
- Bassedes, E. i altres *L'assessorament psicopedagògic a Catalunya*. Barcelona: Graó, 2001.
- Bisquerra, R. (coord). *Modelos de orientación e intervención psicopedagógica*. Barcelona: Praxis, 1998.
- Carretero, M.R.; Pujolàs, P.; Serra, J. *Un altre assessorament per a l'escola*. Barcelona: La Galera, 2002.
- Del Rincón, B. (coord.). *Presente y futuro del trabajo psicopedagógico*. Barcelona: Ariel, 2001.
- Domingo, J. *Asesoramiento al centro educativo: colaboración y cambio en la institución*. Barcelona: Octaedro, 2001.
- Fernández, J. (coord). *El trabajo docente y psicopedagógico en educación secundaria*. Málaga: Aljibe, 1996
- Filella, G. (coord.). *La intervenció psicopedagògica en el context no formal. Models d'orientació*. Lleida: Pagès, 1999.

- Jiménez, R.A. i Porras, R.. *Modelos de acción Psicopedagógica: entre el deseo y la realidad*. Málaga: Aljibe, 1997.
- Marcelo, C. (coord.). *Asesoramiento curricular y organizativo*. Barcelona: Ariel, 1997.
- Martín, E. i Tirado, V. (coords.). *La orientación educativa y profesional en la educación secundaria*. Barcelona: ICE-UB/Horsori, 1997.
- Monereo, C. i Solé, I. (coords.). *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional y constructivista*. Madrid: Alianza Psicología, 1996.
- Monereo C. (coord.). *Models d'orientació i intervenció psicopedagògica*. Barcelona: UOC, 2003.
- Rodríguez, M.M. *El asesoramiento en educación*. Málaga: Aljibe, 1996.
- Solé, I. *Orientación educativa e intervención psicopedagógica*. Barcelona: ICE de la Universitat de Barcelona/Horsori, 1998.

Bibliografia complementària:

- Badia, A.; Mauri, T. i Monereo, C. (coord.). *La pràctica psicopedagògica en educació formal*. Barcelona: UOC, 2004.
- Marchesi, A. Coll, C. Palacios, J. *Desarrollo psicológico y educación. Vol III: Necesidades Educativas Especiales*. Madrid: Alianza Editorial, 1990.
- Martin, E. i Mauri, T. (coords.). *La atención a la diversidad en la educación secundaria*. Barcelona: Horsori, 1998.
- Onrubia, J.; Fillat, D.; Martínez, M. i Udina, M. *Criteris Psicopedagògics per a l'atenció a la diversitat*. Barcelona. Departament d'Ensenyament, 1998.
- Parrilla, A. *Apoyo a la escuela: un proceso de colaboración*. Bilbao: Mensajero, 1996.

Paradigmes Educatius i Fenòmens Socials Contemporanis

PROFESSOR: Antoni TORT i BARDOLET

Anual. 9 crèdits.

OBJECTIUS:

Els canvis culturals socials en el món d'avui suposen un augment de l'exigència professional a l'hora d'analitzar aquests fenòmens i, sobretot, a l'hora de donar-hi resposta des de l'educació en general i des de la psicopedagogia en particular.

L'assignatura pretén oferir una panoràmica de les aportacions pedagògiques (models, enfocaments i corrents...) que intenten millorar la funció de l'educació en el marc de la dinàmica social contemporània.

CONTINGUTS:

1. Tradició i canvi en educació.
  - El paper de l'educació en una societat canviant: crisi o adaptació.
  - Educació com a activitat de conservació, d'innovació i de reconstrucció de l'experiència.
2. Educació i nous contextos socials
  - Cultura local i cultura mundial; globalitat i globalització.
  - La ciutat educadora. Escola, comunitat i territori
  - Presencialitat i virtualitat. De l'obligatorietat a la desescolarització.
  - Noves estructures per a l'educació: sistemes, institucions i xarxes.
3. Cultures escolars, cultures infantils i juvenils.
  - Entorns experiencials i educatius de la infància.
  - La infància i la joventut en la societat del coneixement i de l'espectacle.
  - Tecnologies per a la formació i el lleure. De la TV a Internet.
4. La construcció social del currículum.
  - L'estatus del saber acadèmic en una societat en transformació.
  - La recontextualització pedagògica.
  - Formes d'excel·lència i competències bàsiques.
  - El paper del professorat i de la psicopedagogia.
5. Educació i comunitat.
  - Institucions educatives: entorns de fiabilitat i acollida?
  - Opinió pública i educació.
  - Factors de desigualtats en educació
  - La igualtat d'oportunitats: mesures i estratègies.
6. L'educació i el futur.
  - L'educació al llarg de la vida.
  - Formació i ciutadania.
  - El futur dels sistemes educatius.

METODOLOGIA:

- *Les sessions de classe*: constaran d'explicacions per part del professor sobre els conceptes clau del tema que després l'alumnat haurà d'aprofundir a partir de textos i altres fonts d'informació: lectura i comentari d'articles, textos i altres documents, projecció de vídeos, treballs en petits grups, debats col·lectius, etc.

- *Les sessions virtuals de treball dirigit* són sessions destinades al desenvolupament, aprofundiment i aplicació dels continguts dels temes del curs mitjançant l'elaboració de síntesis de les sessions de classe i de la redacció de textos al voltant dels temes tractats.
- *Les sessions de tutoria individual* serviran per fer un seguiment del procés d'aprenentatge de l'alumnat. Al llarg del curs cada estudiant haurà fer almenys dues tutories individuals.
- *Pla de treball*:. A l'inici del curs es lliurarà un Pla de treball de les diferents activitats que s'hauran de realitzar. Així mateix s'acompanyarà d'un calendari amb les sessions (classes, sessions de treball dirigit i tutories) i tasques a realitzar per tal que l'estudiant pugui planificar el treball a realitzar durant el curs.

AVALUACIÓ:

L'avaluació del grau d'assoliment dels objectius de l'assignatura es farà a partir dels següents elements:

Avaluació de procés:

- Realització d'activitats de classe, de forma individual i/o en grup.
- Treball individual: Lectura i comentari d'un llibre.

Avaluació de resultats:

- Elaboració d'una memòria de l'assignatura que inclourà comentaris de diversos articles i d'un llibre.

La nota final de l'assignatura serà la ponderació dels següents aspectes:

- Activitats de classe (individuals i en grup).....	2
- Treball a partir de la lectura d'un llibre	2
- Memòria escrita	6
Total	10

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia bàsica:

- A.A.V.V., *La educación en el siglo XXI. Los retos del futuro inmediato*. Barcelona: Graó, 2000.
- Buckingham, D., *Crecer en la era de los medios electrónicos: tras la muerte de la infancia*. Madrid: Morata, 2002.
- Dahlberg, G., Moss, P., Pence, A., *Més enllà de la qualitat*. Barcelona: Rosa Sensat, 1999.
- Delors, J., et. al. *Hi ha un tresor amagat a dins*. Barcelona: Unesco, 1996.
- Fibla, P. *El patrimoni ètic de la modernitat. Educació i valors*. Vic: Eumo Editorial, 1995.
- Gardner, H. *La mente no escolarizada. Cómo piensan los niños y cómo deberían enseñar las escuelas*. Barcelona: Paidós, 1993.
- Giddens, A. *Consecuencias de la modernidad*. Madrid: Alianza Editorial, 1996.
- Gimeno Sacristan, J. Carbonell, J., (eds.). *El sistema educativo. Una mirada crítica*. Barcelona: Praxis, 2004.
- Hargreaves, A., *Enseñar en la sociedad del conocimiento*. Barcelona: Octaedro, 2002.
- Hargreaves, A., Earl, L., Ryan, J., *Una educación para el cambio. Reinventar la educación de los adolescentes*. Barcelona: Octaedro, 2004.
- Planas, J., et. al. *La escuela y la nueva ordenación del territorio. Los retos de la institución educativa*. Barcelona: Octaedro, 2004.
- Postman, N., *Fi de l'educació. Una redefinició del valor de l'escola*. Vic: Eumo Editorial, 2000.
- Postman, N., *La desaparició de la infantesa*. Vic: Eumo Editorial, 1994.
- Sennett, R., *La corrosión del carácter*. Barcelona: Anagrama, 2000.

Bibliografia complementària:

- Arendt, H. *La crisi de la cultura*. Dins: Arendt, H.; Finkelkraut, A. *La crisi de la cultura*. Barcelona: Pòrtic, 1989.
- Beck, U. *¿Qué es la globalización?* Barcelona: Paidós, 1998.

- Bonal, X. *Apropiacions escolars: usos i sentits de l'educació obligatòria en l'adolescència*. Barcelona: Octaedro, 2003.
- Bosch, E., *Educació i vida quotidiana*. Vic: Eumo Editorial, 2003.
- Carbonell, Jaume; Simó, Núria; Tort, Antoni. *Magribins a les aules. El model de Vic a debat*. Vic: Eumo Editorial, 2002.
- Cardús, S., *El desconcert de l'educació*. Barcelona: La Campana, 2000.
- Castells, M., *La era de la informació. Economía, sociedad y cultura*. Madrid: Alianza Editorial, 1997-98. (3 vols.)
- Chomsky, N. *L'educació. La millor eina per formar persones lliures i amb criteri*. Barcelona: Columna, 2005.
- Colom, A.J.; Mèlich, J.C. *Después de la modernidad. Nuevas filosofías de la educación*. Barcelona: Paidós, 1994.
- Debord, G., *Nuevos comentarios sobre la sociedad del espectáculo*. Barcelona: Anagrama, 1999.
- Duch, Ll. *La educación y la crisis de la modernidad*. Barcelona: Paidós, 1997.
- Essomba, M.A., *Latència a la diversitat a Catalunya*. Vic: Eumo Editorial, 2005.
- Fullan, M., *Las fuerzas del cambio. La continuación*. Madrid: Akal, 2004.
- Giroux, H., *La inocencia robada. Juventud, multinacionales y política cultural*. Madrid: Morata, 2003.
- Lacroix, M. *El culte a l'emoció*. Barcelona: La Campana, 2005.
- Lipovetski, G. *El imperio de lo efímero*. Barcelona: Anagrama, 1990.
- Marín, E.; Tresserras, J.M. *Cultura de masses i postmodernitat. (Elogi i crítica de la comunicació contemporània)*. València: Editorial 314, 1994.
- Perrenoud, P., *Diez nuevas competencias para enseñar*. Barcelona: Graó, 2004.
- Sartori, G. *Homo videns*. Barcelona: Taurus, 1998.
- Soler, M. *Dues visions antagòniques de l'educació des de la talaia intencional*. Barcelona: Centre Unesco de Catalunya, 1998.
- Steinberg, Sh.R., Kincheloe, J.L., (comps.), *Cultura infantil y multinacionales*. Madrid: Morata, 2000.
- Stenhouse, L. *Cultura y educación*. Morón: Publicaciones MCEP, 1997.
- Tort, A. *Opinions públiques sobre l'educació*. Barcelona: Ceac, 1997.
- Vattimo, G. *La sociedad transparente*. Barcelona: Paidós, 1990.

Educació Especial

PROFESSOR: Pere PUJOLÀS i MASET

Quadrimestral. 6 crèdits.

OBJECTIUS:

- Descriure i analitzar els plantejaments actuals de l'Educació Especial.
- Fonamentar, des d'una perspectiva psicopedagògica, sociològica i ètica, el plantejament inclusiu de l'Educació Especial.
- Descriure i analitzar estratègies de socialització entre alumnes corrents i alumnes amb necessitats educatives especials.
- Descriure i analitzar estratègies i recursos per a la pràctica de l'Educació Especial des d'un plantejament inclusiu, basats en l'estructuració cooperativa de l'aprenentatge.

CONTINGUTS:

Introducció: De l'avaluació psicopedagògica a l'atenció educativa de les persones amb discapacitat.

1. Descripció i anàlisi dels plantejaments actuals de l'Educació Especial:

- Plantejament selectiu
- Plantejament selectiu amb integració parcial
- Plantejament inclusiu
- Fonamentació psicopedagògica, sociològica i ètica d'un plantejament inclusiu de l'educació especial.

Estudi de cas (I)

2. La inclusió de l'alumnat amb discapacitats importants en un centre ordinari

- 2.1 Possibles conseqüències de la inclusió
- 2.2 Què podem fer. Principis bàsics i estratègies de socialització.

Resolució d'un cas pràctic: Estudi de cas (II)

3. L'estructuració cooperativa de l'aprenentatge, com a eix de la pràctica de l'Educació Especial des d'un plantejament inclusiu: estratègies i recursos per fomentar la interacció entre iguals i l'aprenentatge cooperatiu.

Estudi de cas (III)

Epíleg: La inclusió, una utopia?

METODOLOGIA:

L'alumnat disposarà, en l'apartat "Recursos" de l'assignatura en el campus virtual dels 3 documents de treball que es treballaran al llarg de l'assignatura: El Document de treball número 1, que serà objecte d'una presentació general per part del professor en una de les primeres sessions de classe, serà treballat de forma individual per cada estudiant, seguint les indicacions del Pla de Treball Individual. Els Documents de treball 2 i 3 seran presentats pel professor a les sessions de classe i treballats en equip a través de les Sessions Virtuals de Treball Dirigit.

- *Sessions de classe*: Es faran amb tot el grup d'alumnes i serviran per presentar els continguts dels diferents temes. Concretament, en aquestes sessions –a més de fer una presentació general dels continguts del tema 1, que després haurà de treballar individualment cada estudiant– es treballaran els continguts dels temes 2 i 3.
- *Sessions Virtuals de Treball Dirigit*: Els alumnes constituïran equips de treball de tres o quatre membres, els quals tindran oberta una "carpeta" dins l'assignatura en el campus virtual, només accessible als components de l'equip i al professor. El professor facilitarà un guió de treball per a cada una de les ses-

sions de treball dirigit, juntament amb una plantilla per al document que hauran d'elaborar, que els estudiants trobaran a l'apartat "Tauler" de l'assignatura en el campus virtual. Els estudiants de cada equip es distribuïran la feina, elaboraran el document de treball i el lliuraran al professor a través de la carpeta reservada per a ells. El professor, setmanalment, respondrà a cada un dels equips, fent les observacions que calguin en l'apartat corresponent de la plantilla que els equips hauran fet servir per elaborar el document.

- **Pla de Treball:** Servirà per planificar les activitats que es realitzaran a les sessions de classe presencials (lectures prèvies, qüestionari inicial...) i per orientar els estudiants en les activitats de reflexió personal que hauran d'anar fent al llarg de l'assignatura sobre el Document de Treball 1, per mitjà d'un "guió de treball" i d'una plantilla del document que hauran de fer arribar al professor dins el termini previst a través de l'apartat "Lliuraments" del campus virtual de l'assignatura. Aquesta reflexió personal culminarà amb un petit assaig, elaborat per cada estudiant, que serà un dels elements d'avaluació de l'assignatura (vegeu l'apartat d'avaluació). Aquest Pla de Treball serà lliurat als estudiants a través del "Tauler" de l'assignatura.

- **Tutoria:** Durant l'hora setmanal de tutoria el professor atindrà individualment a cada estudiant que ho sol·liciti o el professor podrà citar a cada estudiant per fer el seguiment del seu pla de treball. El professor respondrà individualment als estudiants amb les observacions que cregui oportunes en l'apartat corresponent de la plantilla que l'estudiant haurà fet servir per fer l'activitat, i els ho comunicarà a través del campus virtual.

AVALUACIÓ:

L'avaluació del procés seguit per l'estudiant es farà per mitjà del treball en equip de les sessions de treball dirigit, així com del seguiment del treball personal de cada estudiant en les sessions de tutoria (virtuals o presencials).

L'avaluació dels resultats assolits per l'estudiant es farà per mitjà del treball en equip sobre el cas pràctic i de la seva presentació a la classe (50% de la nota final) i del treball de reflexió personal (50% de la nota final).

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Coll, C. «Estructura grupal, interacción entre alumnos y aprendizaje escolar». *Infancia y Aprendizaje*, 27/28, 1984, pp. 119-138.
- Cuomo, N. *La integración escolar. ¿Dificultades de aprendizaje o dificultades de enseñanza?* Madrid: Visor, 1994.
- Dunn, L.M. (1987): «¿Es pot justificar realment una educació especial per als moderadament retardats?». Dins J-L. Ortega i J.L. Matson (Comp.) (1987): *Recerca actual en integració escolar*. Documents d'Educació Especial, núm. 7. Barcelona: Departament d'Ensenyament, pp. 5-20. (Original publicat en anglès a *Exceptional Children*, setembre de 1968, pp. 5-22).
- Echeita, G. i Martín, E. «Interacción social y aprendizaje». Dins Coll, C., Palacios, J. i Marchesi, A. (Comp.): *Desarrollo psicológico y educación. Vol. III*. Madrid: Alianza, 1990, pp. 49-67.
- Gottlieb, J. (1987): "Integración: ¿es compleixen les promeses?". Dins J-L. Ortega i J.L. Matson (Comp.) (1987): *Recerca actual en integració escolar*. Documents d'Educació Especial, núm. 7. Barcelona: Departament d'Ensenyament, pp. 38-50. (Original publicat en anglès a *American Journal of Mental Deficiency* (1981), vol. 86, n. 2, pp. 115-126).
- Johnson, D.W i Johnson, R.T. «Una visió global de l'aprenentatge cooperatiu». *Suports. Revista catalana d'Educació especial i atenció a la diversitat*, Vol. 1, núm. 1, 1997, pp. 54-64.
- Jonhson, D.W., Johnson, R.T. i Holubec, E.J. *El aprendizaje cooperativo en el aula*. Buenos Aires: Paidós, 1999.

- Ovejero, A. *El aprendizaje cooperativo. Una alternativa eficaz a la enseñanza tradicional*. Barcelona: PPU, 1990.
- Parrilla, A. *El profesor ante la integración escolar: Investigación y formación*. Capital Federal (Argentina): Cincel, 1992.
- Porter, G.L. “Elements crítics per a escoles inclusives. Creant l’escola inclusiva: una perspectiva canadenca basada en quinze anys d’experiència”. *Suports. Revista Catalana d’Educació Especial i Atenció a la Diversitat*. Vol. 5, núm. 1, 2001, pàg. 6-14.
- Pujolàs, P. *Aprender juntos alumnos diferentes. Els equips d’aprenentatge cooperatiu a l’aula*. Vic: Eumo Editorial, 2003.
- Stainback, S. B. “Components crítics en el desenvolupament de l’educació inclusiva”. *Suports. Revista Catalana d’Educació Especial i Atenció a la Diversitat*. Vol. 5, núm. 1, 2001, pàg. 26-31.
- Stainback, W.; Stainback, S. *Aulas Inclusivas*. Madrid: Narcea, 1999.

Bibliografia complementària:

- Puig, J., Romeu, T. *L’escola ha de donar resposta a tots els alumnes*. Barcelona: P.P.U, 1991.
- Pujolàs, P. “Reflexions ètiques a l’entorn de l’educació especial”. Dins *Drets humans i educació. Actes de la Primera Jornada sobre Drets Humans i Educació*. Girona: Institut de Ciències de l’Educació Universitat de Girona, 1996.
- Pujolàs, P. *Atención a la diversidad y aprendizaje cooperativo en la Educación Obligatoria*. Málaga: Aljibe, 2001.
- Rué, J. *El treball cooperatiu*. Barcelona: Barcanova, 1991.
- Ruiz, R. “Algunes reflexions i propostes sobre aspectes conceptuals i pràctics del disseny de Bases Curriculars per a tot l’alumnat i per la seva adequació personalitzada”. *Suports. Revista catalana d’Educació especial i atenció a la diversitat*, vol. 3, núm. 2, 1999.
- Ruiz, R. “Les Adequacions Curriculars Individualitzades a l’escola Inclusiva com a elements d’un sistema. Consideracions sobre la seva extrapolació al nostre sistema educatiu”. *Suports. Revista catalana d’Educació especial i atenció a la diversitat*, vol. 1, núm. 1, 1997, p. 45-53.

Disseny, Desenvolupament i Innovació del Currículum

PROFESSORA: Robert RUIZ i BEL

Quadrimestral. 6 crèdits

INTRODUCCIÓ:

L'assignatura "Disseny, Desenvolupament i Innovació del Currículum" proporciona, en el context dels Estudis de Psicopedagogia, informació sobre les característiques dels currículums escolars en els nostres contextos educatius. També proporciona a l'alumnat d'aquests estudis elements per a la vinculació de les activitats d'avaluació psicopedagògica a la determinació de mesures d'intervenció en els contextos escolars i educatius en un sentit ampli.

L'enfocament d'aquesta assignatura en els Estudis de Psicopedagogia de la Facultat d'Educació de la Universitat de Vic té, també, els propòsits de proporcionar als estudiants:

- Informació actualitzada sobre el present i l'evolució del currículum escolar a Catalunya i a l'Estat espanyol i sobre les orientacions i corrents generals en el desenvolupament del currículum en el context internacional.
- Elements aplicats a la planificació de processos d'ensenyament i d'aprenentatge, per al disseny de programes i d'activitats de caràcter educatiu en àmbits escolars i educatius no escolars en sentit ampli.
- Una visió crítica i rigorosament fonamentada sobre els currículums escolars i la planificació curricular en general.
- Aportacions i enfocaments actuals i rellevants pel disseny del currículum i la planificació d'entorns escolars i educatius en general, des de posicions de comprensivitat i inclusió escolar i social.
- Condicions per a continuar ampliant i aprofundint sobre la temàtica de l'assignatura a partir de l'accés a les principals fonts i recursos.

El programa de l'assignatura, s'adaptarà, en el seu cas, a les necessitats especials que pugui tenir l'alumnat per a assolir els objectius del programa i per a participar en les activitats previstes, tant per l'ensenyament i l'aprenentatge sobre els continguts de l'assignatura com per a l'avaluació dels progressos en aquests aprenentatges.

OBJECTIUS:

1. Conèixer, analitzar i avaluar els principals aspectes conceptuals i aplicats de l'elaboració, desenvolupament i desplegament de currículums escolars i educatius.
2. Conèixer, analitzar i avaluar els principals models i opcions curriculars i estimar els seus punts forts i febles de manera contextualitzada.
3. Conèixer i analitzar les principals opcions curriculars del sistema educatiu de Catalunya i de l'Estat espanyol.
4. Avaluar les implicacions de diferents models i opcions curriculars amb relació a altres elements dels sistemes educatius.

Elaborar currículums i programacions des de perspectives basades en el Disseny universal de l'aprenentatge, l'ensenyament multinivell i propostes i orientacions d'organismes internacionals.

CONTINGUTS:

1. El currículum escolar: aspectes generals.
  - 1.1. Els conceptes de Currículum.
  - 1.2. Les característiques específiques del currículum escolar.
  - 1.3. Les característiques específiques dels currículums per a l'ensenyament obligatori.
  - 1.4. Tradicions en l'elaboració dels currículums escolars: polítiques centrals i polítiques descentralitzades.

- 1.5. Les fonts del currículum.
- 1.6. Definicions de components i elements del currículum: continguts i objectius.
- 1.7. Els objectius i la seva formulació.
- 1.8. Formulació terminal d'objectius per a l'avaluació sumativa.
- 1.9. Formulació general d'objectius per a la determinació (guia) de la direcció dels processos educatius.
- 1.10. Les taxonomies d'objectius educatius.
- 1.11. La seqüència d'intencions educatives: seqüències per continguts i seqüències per objectius: diferents enfocaments.
- 1.12. Els graus concreció de les intencions educatives.
- 1.13. El concepte de currículum prescriptiu.
- 1.14. Elaboració de parts d'un currículum prescriptiu.
2. Els currículums prescriptius.
  - 2.1. Els decrets de currículum.
  - 2.2. Anàlisi dels components prescriptius del currículum de l'ESO: LOGSE, i Decret 96.
  - 2.3. Comprensivitat i elements prescriptius en el currículum de l'ESO.
  - 2.4. L'atenció a la diversitat i la personalització de l'ensenyament en la LOGSE i els decrets de currículum.
  - 2.5. Les definicions normatives de currículum escolar.
  - 2.6. Les disposicions sobre necessitats educatives especials.
  - 2.7. El concepte de «desplegament del currículum»: Projecte Curricular de Centre, Programació de Cicle, Unitats de programació i Crèdits.
  - 2.8. Les disposicions sobre Projecte Curricular de Centre i altres desplegaments del currículum escolar en els centres docents.
3. Procediments generals de planificació de processos d'ensenyament i d'aprenentatge aplicats a l'àmbit escolar i en àmbits amb finalitats educatives.
  - 3.1. Elements comuns a la planificació de processos de planificació educativa.
  - 3.2. Tipus de crèdits a l'ESO.
  - 3.3. Components dels crèdit.
  - 3.4. Elaboració dels crèdits (vincles amb les Unitats de Programació).
  - 3.5. Disposicions normatives sobre crèdits: nombre de crèdits per etapa, cicle i curs.
  - 3.6. Similituds amb les unitats de programació d'educació infantil i d'educació primària.
4. El "marc curricular per a l'ensenyament obligatori" (MC).
  - 4.1. Concepte de currículum en el MC.
  - 4.2. Les fonts del currículum en el MC.
  - 4.3. Obertura i tancament en el MC.
  - 4.4. Bases psicopedagògiques: assumpcions en el MC.
  - 4.5. Les vies de concreció de les intencions educatives en el MC.
  - 4.6. Els diferents "nivells de concreció" en del currículum escolar en el MC.
  - 4.7. Els components de cada "nivell de concreció" en el MC.
  - 4.8. La individualització i l'atenció a la diversitat en el MC.
  - 4.9. Les aplicacions del MC en els currículum prescriptius.
5. La programació basada en les perspectives del Disseny Universal de l'Aprenentatge i en l'enfocament de l'Ensenyament Multinivell: Elaboració de Bases Curriculars Comunes i personalització de l'Ensenyament.
  - 5.1. Disseny Universal de l'Aprenentatge i Ensenyament multinivell:
    - 5.1.1. Enfocaments de disseny del currículum des de perspectives de comprensivitat i inclusió.
    - 5.1.2. El concepte de base curricular comuna (BCC).
    - 5.1.3. Les "Unitats Didàctiques Comprensives i d'Inclusió" (UDCI): les seves fonts.
  - 5.2. Elaboració d'un crèdit a partir dels procediments de les UDCI.
    - 5.2.1. Les "Hipòtesis curriculars" inicials: determinació de continguts per a tot l'alumnat de l'aula.

- 5.2.2. Determinació d'objectius didàctics per a tot l'alumnat de l'aula.
- 5.2.3. Determinació d'activitats d'ensenyament i d'aprenentatge per a tot l'alumnat de l'aula.
- 5.2.4. Determinació d'activitats d'avaluació per a tot l'alumnat de l'aula.
- 5.3. La personalització de components del crèdit: versions personalitzades o adaptacions individualitzades de les bases del crèdit.
  - 5.3.1. Vincles amb l'avaluació psicopedagògica.
  - 5.3.2. Les cartes de prioritats, participació i avaluació.
  - 5.3.3. Les operacions d'adequació.
  - 5.3.4. L'operació de priorització.
  - 5.3.5. L'operació de concreció i l'operació d'ajustament: La taxonomia de Bloom i altres taxonomies.
  - 5.3.6. Les altres operacions.
  - 5.3.7. Aplicacions de cada operació a cada component curricular.
  - 5.3.8. Implicacions dels procediments d'adequació en altres nivells del currículum escolar.
  - 5.3.9. Personalització de continguts.
  - 5.3.10. Personalització d'objectius didàctics.
  - 5.3.11. Personalització d'activitats d'ensenyament, aprenentatge i avaluació, i materials.
- 5.4. Les reformulacions comprensives de les bases curriculars comunes.
  - 5.4.1. Continguts.
  - 5.4.2. Objectius didàctics.
  - 5.4.3. Activitats d'ensenyament i aprenentatge i d'avaluació i materials.
- 6. Introducció als suports psicopedagògics a processos d'elaboració i concreció del currículum.
  - 6.1. Suports tècnics documentals per a la presa de decisions.
  - 6.2. Suports tècnics documentals per a la concreció d'instruments curriculars.
  - 6.3. Els projectes curriculars: aspectes d'intervenció psicopedagògica.
  - 6.4. Les adequacions/adaptacions i les modificacions del currículum: aspectes d'intervenció psicopedagògica.

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: En termes generals, inclouran: a) exposicions del professor; b) exercicis que es realitzaran individualment, o en petit grup, sobre els diferents continguts de l'assignatura; c) treball en grup sobre el desplegament del currículum en crèdits des d'un enfocament multinivell (a partir, aproximadament, de la tercera setmana de classes); d) diàleg i debat sobre els continguts de l'assignatura; e) seguiment dels treballs individuals i en grup dels estudiants; e) exposicions de treballs dels estudiants; f) determinació i registre de conclusions sobre els temes tractats a les sessions.
- *Sessions de Classe Presencial*: En termes generals, inclouran: a) exposicions per part del professorat, b) exercicis que es realitzaran individualment, o en petit grup, sobre els diferents continguts de l'assignatura, c) diàleg i debat sobre els continguts de l'assignatura; d) exposicions de treballs dels estudiants; e) Recerca de conclusions sobre els temes tractats.
- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: A les sessions de treball dirigit es farà un seguiment virtual de les tasques desenvolupades per part dels estudiants i suport als seus aprenentatges amb relació als continguts de l'assignatura. Segons el pla de treball que es lliurarà als estudiants, aquestes tasques es realitzaran de forma individual o en grup i podran incloure, entre altres: lectures, anàlisi de documents, redaccions i la realització de planificacions multinivell.
- *Tutoria*: En aquest espai s'atendran les necessitats dels estudiants amb relació als requeriments de l'assignatura.

AVALUACIÓ:

L'avaluació dels aprenentatges dels estudiants i la determinació de les qualificacions per a cada estudiant es fonamentaran en les següents activitats:

Avaluació del procés

Un treball en grup sobre desplegament del currículum. El professor lliurarà, a l'inici del curs, documentació sobre:

a) les característiques d'aquest treball (índex, estructura, apartats, extensió, terminis, etc.); b) les fases d'elaboració del treball; c) el calendari de sessions d'exercicis a les sessions de classe presencial o de treball dirigit per a la realització de l'esmentat treball; c) una proposta sobre criteris d'avaluació i de qualificació del treball. El professor es referirà continuadament a aquesta documentació durant el curs de l'assignatura amb la finalitat que els estudiants puguin copsar les característiques específiques del treball paral·lelament a l'ampliació i consolidació dels coneixements relacionats amb l'assignatura.

El treball individual serà el 40% de la qualificació final.

Avaluació dels resultats

Una prova escrita individual final sobre els continguts de l'assignatura. El professor presentarà en les primeres sessions de classe presencial: a) les característiques d'aquesta prova (estructura, tipus de preguntes, durada, etc.); b) una proposta sobre criteris d'avaluació i de qualificació dels resultats de la seva realització per part dels estudiants

La qualificació final de l'assignatura es basarà en les qualificacions corresponents a cadascuna de les activitats d'avaluació. El professor presentarà en les primeres sessions de classe presencial la proposta de procediment d'estimació d'aquesta qualificació final.

La prova escrita serà el 60% de la qualificació final.

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament *Educació Primària. Currículum*. Nou Sistema Educatiu. Barcelona, 1992.

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament *El projecte curricular i la programació. Orientacions per al desplegament del currículum. Educació Infantil i Primària*. Nou sistema educatiu. Barcelona, 1992.

Ruiz, R. "Algunes reflexions i propostes sobre aspectes conceptuals i pràctics de les Adequacions Curriculars. Disseny de "Bases Curriculars Comunes" per a tot l'alumnat i adequació personalitzada del currículum". *Suports* vol. 3, núm. 2, p. 121-148, 1999.

Stenhouse, L. *Investigación y desarrollo del currículum*. Madrid: Morata, 1984.

UNESCO *Understanding and Responding to children's Needs in Inclusive Classrooms. A Guide for Teachers*, 2001.

Bibliografia complementària:

Besalú, X. "Educar a partir de l'altre. Un currículum comú i per a tots". *Suports* vol. 3, núm. 2, p. 149-156. 1999.

Bloom, B.S.; Engelhart, M.D.; Furst, E.J.; Hill, W.H. i Krthwohl, D.R. (1971). *Taxonomia de los objetivos de la Educación. Clasificación de Metas Educativas*. Tom I. Ámbito del Conocimiento. Alcoi: Marfil. Eigenmann, J. (1975). *El Desarrollo Secuencial del Currículum*. Ciencias de la Educación. Madrid: Anaya/2.

Elliot, W. i Eisner, E. *Procesos cognitivos i currículum. Una base para decidir qué hay que enseñar*. Barcelona: Martínez Roca, 1987.

Eisner, W. *Como preparar la reforma del currículo*. Biblioteca Nuevas Orientaciones de la Educación. Buenos Aires: El Ateneo, 1976.

Farrell, P. I Ainscow *Making Special Education Inclusive*. London: David Fulton Publishers Ltd., 2002.

- Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament *Educació Infantil. Currículum*. Nou Sistema Educatiu. Barcelona, 1993.
- Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament *Àrea de Tecnologia. Currículum Educació Secundària Obligatòria*. Nou Sistema Educatiu. Barcelona, 1993.
- Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament *L'avaluació a l'Educació Primària. Orientacions per al desplegament del currículum. Educació Infantil i Primària*. Nou sistema Educatiu. Barcelona, 1994.
- Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament *Modificacions i adaptacions del currículum. Orientacions per al desplegament del currículum. Educació Infantil i Primària*. Nou Sistema Educatiu. Barcelona, 1995.
- Landsheere, V. Landsheere, G. *Objetivos de la educación*. Vilassar de Mar: Oikos-Tau, 1981.
- Lovitt, T.C. i Horton S.V. "Estratègies per adaptar els llibres de text de ciències per als joves amb dificultats d'aprenentatge". *Suports* vol. 1, núm. 2, p. 150-164. 1997.
- Onrubia, X. "Ensenyar i Avaluar a les Unitats d'Adaptació del Currículum (UAC): el complex equilibri entre significació i rellevància". *Suports* vol. 3, núm. 2, p. 102-111. 1999.
- Pujolàs, P. *Atención a la diversidad y aprendizaje cooperativo en la educación obligatoria*. Málaga: Aljibe, 2001.
- Ruiz, R. *Técnicas de Individualización Didáctica*. Col. Educación i futuro. Monografias para la Reforma. Madrid: Cincel, 1988.
- Ruiz, R. *Adequacions Curriculars individualitzades (ACI) per als alumnes amb necessitats educatives especials*. Documents d'Educació Especial. Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. Barcelona, 1989.
- Ruiz, R. "Les Adaptacions Curriculars Individualitzades a l'Escola Inclusiva com a elements d'un sistema. Consideracions sobre al seva extrapolació al nostre sistema Educatiu". *Suports* vol. 1, núm. 1, p.45-53. 1997.
- Stainback, S. i Stainback, W. *Curriculum Considerations in Inclusive Classrooms: Facilitating Learning for all Students*. Baltimore: Paul Brookes Publishing Co. 1992.
- Wehmeyer, M.L. *Teaching Students with Mental Retardation. Providing Accés to the General Curriculum*. Baltimore: Paul. H. Brookes Publishing Co. 2002.

COMPLEMENTS DE FORMACIÓ

Mètodes, Dissenys i Tècniques d'Investigació en Psicologia

PROFESSORA: Pilar PRAT i VIÑOLAS

Quadrimestral 6 crèdits

OBJECTIUS:

- Conèixer l'aplicació del mètode científic en l'àmbit de la psicologia.
- Caracteritzar els principals trets propis del coneixement científic aplicat a l'àmbit de la psicologia.
- Saber aplicar les eines bàsiques de recerca i d'anàlisi de les dades.
- Adquirir criteris per valorar la qualitat dels treballs de recerca.
- Posseir capacitat per dissenyar recerques de tipus bàsic en l'àmbit de la psicologia.
- Dominar el lèxic emprat en recerca científica i comunicar el procés d'investigació ajustant-se a les normes estàndard acceptades internacionalment.
- Adquirir consciència dels problemes ètics de la recerca en psicologia.

CONTINGUTS:

I. Ciència i mètode científic.

- 1.1 Característiques bàsiques del coneixement científic.
- 1.2 Delimitació de conceptes: mètode, metodologia i tècniques d'investigació
- 1.3 El problema, els participants i l'evidència empírica.

II. Dissenys d'investigació en psicologia.

- 2.1. Investigació no experimental.
  - 2.1.1. Tipus de mètodes: Mètodes descriptius.
    - 2.1.1.1. L'observació.
    - 2.1.1.2. L'enquesta.
    - 2.1.1.3. Tècniques qualitatives: Letnografia, l'estudi de casos.
La investigació-acció
- 2.2. Investigació experimental.
  - 2.2.1. Dissenys experimentals amb grups de subjectes diferents.
  - 2.2.2. Dissenys experimentals amb els mateixos subjectes.
  - 2.2.3. Dissenys experimentals factorials.
- 2.3. Investigació quasiexperimental
  - 2.3.1. Dissenys amb mesures pre-post
  - 2.3.2. Dissenys amb mesures només post.
  - 2.3.3. Dissenys de sèries temporals interrompudes.
  - 2.3.4. Dissenys ex post facto

III. L'informe d'investigació

- 3.1. Pautes per a la presentació d'un projecte d'investigació.
- 3.2. Elaboració de l'informe de recerca, difusió i publicació.

IV. Ètica i el codi deontològic en la investigació.

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: Introducció de temes, repartiment de feina i exercicis per a fer sobre els temes treballats i elaboració de conclusions.

- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: S'hi realitzaran dos tipus de tasques:
El seguiment virtual de la feina individual feta i de les aportacions dels i les alumnes.
Els i les alumnes treballaran en un espai de Grups de Treball format per unes 3 persones realitzant un treball en grup d'elaboració d'un projecte d'investigació, que es seguirà virtualment en aquest espai.
- *Tutoria*: Dubtes individuals o grupals a proposta dels alumnes i/o la professora.
- *Pla de treball*: Quaderns d'exercicis per a cada un dels temes presentats en les classes presencials.

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- Realització dels diferents exercicis proposats referents a cada tema. (20% de nota final)

Avaluació de resultats:

- Realització de dos treballs un d'individual referent a la lectura i anàlisi d'una investigació, i un de grupal referent al disseny d'una investigació experimental. (20% de nota final)
- Realització d'una prova individual a final del quadrimestre. (60% de nota final)

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Arnal, J. *Metodologies de la investigació educativa*. Barcelona: UOC, 1997.
- Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya. *Codi Deontològic. Psicologia*. Text i Context, 0, 12-15, 1989.
- Del Rincón, D.; Arnal, J.; et al. *Técnicas de Investigación en ciencias sociales*. Madrid: Dykinson, 1995.
- Mateo, J. *La investigación "expost-facto"*. Barcelona: UOC, 1997.
- Kantowitz Barry H. *Psicología experimental cómo entender las investigaciones psicológicas* Mèxic: Thomson Learning, 2001.
- León Orfelio, G.; Montero, I. *Diseño de investigaciones introducción a la lógica de la investigación en psicología y educación*. Madrid: McGraw-Hill, 1997.

Bibliografia complementària:

- Anguera, M.T. *Metodología de la observación en las ciencias humanas*. 5a ed. Madrid: Cátedra, 1988.
- Arbós, A.; Vidal, M.C. *Evolució, concepte i fonaments de la investigació educativa*. Barcelona: UOC, 1997.
- Arce, C. *Técnicas de construcción de escalas psicológicas*. Madrid: Síntesis, 1994.
- Arnal, J.; Del Rincón, D. i Latorre, A. *Investigación educativa. Fundamentos y metodología*. Barcelona: Labor, 1995.
- Arnau, J. *Diseños experimentales en psicología y educación*. Mèxic: Trillas, 1986.
- Arnau, J.; Anguera, M.T. i Gómez, J. *Metodología de la Investigación en ciencias del comportamiento*. Murcia: Universidad, 1990.
- Barlow, D. i Hersen, M. *Diseños experimentales de caso único*. Barcelona: Martínez Roca, 1988.
- Botella, J.; et al. *Análisis de datos en psicología*. Madrid: Pirámide, 1993.
- Briones, G. *Métodos y técnicas de investigación para las ciencias sociales*. 2a ed. Mèxic: Trillas, 1990.
- Castro, L. *Diseño experimental sin estadística*. 2a ed. Mèxic: Trillas, 1987.
- Del Rincón, D.; Arnal, J.; et al. *Técnicas de Investigación en ciencias sociales*. Madrid: Dykinson, 1995.
- Fernández-Ballesteros, R. *Introducción a la evaluación psicológica*. Madrid: Pirámide, 1992.
- Hopkins, D. *Investigación en el aula: Guía del profesor*. Barcelona: PPU, 1989.
- Kemmis, S. i McTaggart. *Cómo planificar la investigación-acción*. Barcelona: Laertes, 1988.
- Latorre, A. et al. *Bases metodológicas de la investigación educativa*. Barcelona: GR92, 1996.
- Salvador, F. i Pelegrina, M. *El método científico en psicología*. Barcelona: Proa, 1993.
- Welkowitz, J. et al. *Estadística aplicada a las Ciencias de la Educación*. Madrid: Santillana, Aula XXI, 1981.

Processos Psicològics Bàsics

PROFESSOR: Manel-Dionis COMAS i MONGAY

Quadrimestral 6 crèdits

OBJECTIUS:

Els objectius generals de l'assignatura són:

- Adquirir de forma objectiva uns coneixements i/o conceptes fonamentals dels processos psicològics bàsics.
- Adquirir hàbits de crítica raonada sobre el material que caldrà llegir i sobre els temes que s'exposin a classe.
- Adquirir hàbits de recerca bibliogràfica i de lectura sobre temes de Psicologia Bàsica.
- Adquirir unes aptituds i habilitats pràctiques en la manipulació d'instruments i resolució de problemes sobre alguns dels continguts de l'assignatura.

Aquests objectius poden assolir-se amb el treball compartit entre teoria, pràctiques i treballs de discussió.

CONTINGUTS:

Tema 1. Aspectes introductoris

1. Definició de psicologia.
2. Principals escoles psicològiques.
  - 2.1. Estructuralisme.
  - 2.2. Funcionalisme.
  - 2.3. Psicologia de la Gestalt.
  - 2.4. La psicoanàlisi.
  - 2.5. Humanisme.
  - 2.6. Conductisme.
  - 2.7. Psicologia cognitiva.
3. Branques de la psicologia.
  - 3.1. Psicologia fisiològica.
  - 3.2. Psicologia experimental.
  - 3.3. Psicologia evolutiva.
  - 3.4. Psicologia social.
  - 3.5. Psicologia de la personalitat.
  - 3.6. Psicologia clínica.
  - 3.7. Psicologia escolar.
  - 3.8. Psicologia industrial.
  - 3.9. Altres subcampus.

Tema 2: L'atenció

1. Aspectes definitoris
  - 1.1. Definició d'atenció
  - 1.2. El paper de l'atenció dins dels processos psicològics bàsics.
  - 1.3. Tipus d'atenció.
  - 1.4. La mesura de l'atenció.
2. L'atenció selectiva: tipus i processos.
  - 2.1. L'atenció focalitzada.
  - 2.2. L'atenció dividida.

- 2.3. Processos automàtics i processos controlats.
- 3. Aplicacions de l'estudi de l'atenció en el context educatiu.
  - 3.1. Patologies de l'atenció: la hiperactivitat.
  - 3.2. La potenciació de l'atenció en el context educatiu.

Tema 3: Sensació i percepció

- 1. Aspectes definitoris
  - 1.1. Definició de sensació i de percepció.
  - 1.2. El paper de la sensació i de la percepció dins dels processos cognitius.
  - 1.3. Breu evolució històrica de l'estudi experimental de la sensació i la percepció.
  - 1.4. La mesura de la percepció.
- 2. Els sistemes sensorials
  - 2.1. L'adaptació sensorial.
  - 2.2. Els sistemes sensorials.
    - 2.2.1. Sistema visual.
    - 2.2.2. Sistema auditiu.
    - 2.2.3. Sistema somatosensorial (hàptic)
    - 2.2.4. Sistema químic (gustatiu-olfactori)
    - 2.2.5. Sistema pròpioceptiu (orientador bàsic)
- 3. Aplicacions de l'estudi de la percepció en el context educatiu.
  - 3.1. La intervenció de la percepció en el procés d'ensenyament/aprenentatge.
  - 3.2. Tècniques i estratègies per a la potenciació dels sentits.

Tema 4: La memòria

- 1. Aspectes definitoris
  - 1.1. Definició de memòria. La memòria dins dels processos cognitius.
  - 1.2. La mesura de la memòria.
- 2. L'estudi experimental de la memòria.
  - 2.1. Perspectiva biològica.
  - 2.2. Perspectiva psicològica.
- 3. La perspectiva estructural
- 4. La perspectiva processal de la memòria.
- 5. La perspectiva representacional.
  - 5.1. La memòria semàntica i la memòria episòdica.
  - 5.2. Els models o teories de la memòria semàntica.
  - 5.3. La imatge mental com a representació mental.
- 6. Altres línies d'investigació de la memòria. Aplicacions en el context educatiu
  - 6.1. Implicacions de la memòria en els aprenentatges instrumentals.
  - 6.2. La potenciació de la memòria.

Tema 5: L'emoció

- 1. Aspectes definitoris
  - 1.1. Definició d'emoció
  - 1.2. El paper de l'emoció dins dels processos psicològics bàsics.
  - 1.3. Breu evolució històrica de l'estudi de l'emoció. Situació actual de la investigació.
  - 1.4. La mesura de l'emoció.
- 2. Aplicacions de l'estudi de l'emoció en el context educatiu.
  - 2.1. La incidència de l'emoció en l'aprenentatge humà.
  - 2.2. Com treballar els aspectes emocionals en el context educatiu.

METODOLOGIA:

- *Sessions de Classe Presencial*: Introducció de temes, repartiment de feina i exercicis per a fer sobre els temes treballats i elaboració de conclusions.

- *Sessions de Treball Dirigit Virtual*: S'hi realitzaran dos tipus de tasques:
El seguiment virtual de la feina individual feta i de les aportacions dels i les alumnes.
Els i les alumnes treballaran en un espai de Grups de Treball format per unes 3 persones realitzant un treball en grup d'elaboració d'un projecte d'investigació, que es seguirà virtualment en aquest espai.
- *Tutoria*: Dubtes individuals o grupals a proposta dels alumnes i/o la professora.
- *Pla de treball*: Quaderns d'exercicis per a cada un dels temes presentats en les classes presencials.

AVALUACIÓ:

L'avaluació es compon de dues proves i un treball pràctic:

Avaluació de procés:

- El treball pràctic es realitzarà al llarg de l'assignatura a partir de les lectures de cada mòdul i està pensat per aconseguir un millor seguiment d'alguns dels temes, alhora que ajuda a la seva comprensió i ampliació. Amb ell es pretén, també, adquirir l'hàbit de llegir llibres i articles de psicologia d'una manera raonada i crítica. Es lliurarà als estudiants un guió del treball amb els objectius, criteris d'avaluació, etc. El treball pràctic s'haurà de presentar una setmana després de la finalització de cada mòdul.

Avaluació de resultats:

- Les proves són de resposta múltiple, i es realitzen una a mitjans del quadrimestre i l'altra dins el calendari oficial. S'establirà una data prèvia a la realització de cada prova per al repàs dels continguts així com per fer un mostreig del tipus d'examen. Els estudiants que no superin alguna de les proves, es podran presentar a la segona convocatòria, que tindrà les mateixes característiques que el de primera convocatòria.

La qualificació final s'obté del resultat de les puntuacions obtingudes en les proves i l'avaluació del treball pràctic, de manera que el 70% de la nota la formarà l'apartat teòric i el 30% restant s'obté de les puntuacions obtingudes en l'apartat pràctic.

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Atkinson i Hilgard's *Introducción a la psicología*. Madrid: Thomson, 2003.
 Aznar, J. *La percepción*. Barcelona: UOC, 1997.
 Baddeley, A. *Memoria Humana. Teoría y Práctica*. Madrid: McGraw-Hill, 1999.
 Coon, D. *Psicología. Exploración y aplicaciones*. Madrid: Thomson, 1999.
 Goleman, D. *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós, 1996.
 Ruíz-Vargas, J.M. *Psicología de la memoria*. Madrid: Alianza Editorial, 1991.
 Vila, I.; Estaún, S.; Sadurní, M. i Serrat, E. *Processos Psicològics Bàsics*. Barcelona: UOC, 2002.
 Worchel, S. i Shebilske, S. *Psicología. Fundamentos y aplicaciones*. Madrid: Prentice-Hall, 1997.

Bibliografia complementària:

- Davidoff, L. *Introducción a la psicología*. Mèxic: McGraw-Hill, 1984.
 Hergenhahn, B.R. *Introducción a la historia de la psicología*. Madrid: Thomson, 2001.
 Luria, A.R. *Atención y memoria*. Barcelona: Fontanella, 1975.
 Luria, A.R. *Sensación y percepción*. Barcelona: Fontanella, 1975.
 Myers. *Psicología*. Madrid: Panamericana, 1991.
 Rock, I. *La percepción*. Barcelona: Prensa Científica, 1985.

Psicologia de la Personalitat

PROFESSOR: Àngel SERRA I JUBANY

Quadrimestral 6 crèdits

OBJECTIUS:

- Facilitar el coneixement dels models de personalitat que s'han elaborat per descriure i explicar la conducta de les persones.
- Aplicar els coneixements aportats des de l'àmbit de la Psicologia de la Personalitat als processos d'ensenyament i aprenentatge i l'atenció a les diferències individuals.
- Confeccionar informes de la personalitat que ofereixin l'aplicació pràctica en l'avaluació, descripció i explicació de la personalitat.
- Desenvolupar intervencions encaminades a l'orientació psicopedagògica personal.

CONTINGUTS:

1. Concepte i definició de personalitat
  - 1.1. Diferenciació amb altres disciplines de la Psicologia
  - 1.2. Diferenciació de terminologia
  - 1.3. Definició de Personalitat
  - 1.4. Conceptes bàsics per a l'anàlisi de la personalitat
2. Història de l'estudi de la personalitat
  - 2.1. Filosofia i medicina grega
  - 2.2. Segle XIX
  - 2.3. Segle XX
  - 2.4. Segle XXI
3. L'estudi científic de la personalitat. Tradicions d'investigació
  - 3.1. L'aproximació clínica de la personalitat: Jean Charcot, Sigmund Freud, Henry Murray, Carl Rogers i George Kelly.
  - 3.2. L'aproximació correlacional o disposicional de la personalitat Francis Galton, Raymond B. Cattell, Hans J. Eysenck, Paul T. Costa i Robert R. McCrae.
  - 3.3. L'aproximació experimental a la personalitat Wilhelm Wundt, Hermann Ebbinghaus i Ivan Pavlov, J.B. Watson, Clark Hull i B.F. Skinner.
4. Teories i models de la personalitat
  - 4.1. Teories dels trets, dimensions lèxiques de la personalitat, enfocament factorial o estratègia de les disposicions
    - Teoria dels trets de Gordon W. Allport
    - Teoria dels trets de Raymond B. Cattell
    - Model P-E-N de Hans J. Eysenck
    - Model dels cinc factors de Costa i McCrae
  - 4.2. Aproximació fenomenològica de la personalitat
    - L'enfocament fenomenològic
    - La teoria humanista de Carl Rogers
    - Teoria de la motivació d'Abraham Maslow
    - Teoria del flux de Mihaly Csikszentmihaly
    - Teoria dels constructes personals de George Kelly
  - 4.3. Aproximació cognitiva social de la personalitat
    - La revolució cognitiva
    - Teoria de Julian Rotter d'expectatives i avaluació

- Estil cognitiu de Herman Witkin
- Teoria cognitiva social d'Albert Bandura
- Teoria cognitiva social d'Walter Mischel
- 4.4. Aproximació psicoanalítica de la personalitat
  - El Psicoanàlisi
  - Característiques de la Teoria de Freud
  - Les pulsions
  - Les tres estructures de la personalitat
  - Els mecanismes de defensa del jo
  - Etapas freudianes en el desenvolupament de la personalitat
    - Etapa oral i personalitat oral
    - Etapa anal i personalitat anal
    - Etapa fàl·lica i personalitat fàl·lica
- 5. L'ordre del naixement i la personalitat
- 6. Avaluació de la Personalitat
  - 6.1. Els qüestionaris de personalitat
    - .Història dels qüestionaris
    - .Criteris d'estandardització, fiabilitat i validesa
  - 6.2. L'entrevista psicològica
    - .Estudi de la personalitat a través de l'entrevista
    - .Història de vida
  - 6.3. Les proves projectives
    - .HTP
    - .Test família
- 7. L'informe de personalitat
  - 7.1. Procediment d'elaboració d'un informe de personalitat

METODOLOGIA:

A partir del format de crèdit europeu, en aquesta modalitat pedagògica cal considerar que l'assignatura és el conjunt de les sessions de classe, les sessions de treball dirigit virtual i les tutories. La dinàmica de l'assignatura demana un nivell de responsabilitat de l'alumne en el seu aprenentatge i gestió del temps personal en les tasques d'estudi en cadascun d'aquests espais. Seguidament s'exposen les activitats i el contingut en que es dedicarà cada sessió.

- *Sessions de classe.* Durant les sessions de classe, s'acostumarà a impartir per part del professor els continguts teòrics bàsics a tot el grup de manera presencial. Aquests continguts descrits en el programa s'aplicaran de manera pràctica i aplicada en les sessions de treball dirigit virtual. Serà també el moment organitzatiu per presentar el pla de treball.

- *Sessions de Treball Dirigit Virtual.* En les sessions de treball dirigit virtual treballarem en un espai individual. Per cadascun dels temes, el professor presentarà unes activitats pràctiques de treball que s'hauran de realitzar durant aquest espai horari, de manera que cadascú enviarà l'activitat elaborada durant la setmana i el professor retornarà els comentaris, en l'espai virtual o bé durant les sessions de classe presencial.

També serà un moment per a l'aprenentatge de la correcció i interpretació de proves psicomètriques per a l'avaluació de la personalitat.

- *Tutories.* Espai dedicat a l'assessorament del treball individual, amb l'elaboració d'un informe de la personalitat. Temps per a fer una reflexió sobre la feina que l'estudiant ha fet fins al moment. Serveix per aclarir dubtes, guiar i orientar l'estudiant. Planificades pel professor prèviament, també són de lliure disposició per part de l'alumnat. Al llarg del quadrimestre cada estudiant haurà de fer una tutoria individual com a mínim.

- *Pla de treball*. Durant el quadrimestre, al final de cada mes es detallaran els diversos Plans de treball que es desenvoluparan durant el mes següent, i que inclouen els continguts, les activitats i els exercicis a realitzar durant les sessions de classe presencial i les de treball dirigit.

AVALUACIÓ:

S'empraran diferents instruments d'avaluació:

Avaluació de procés:

- Es realitza a través de la realització de diferents treballs pràctics i de proves escrites al finalitzar cada mòdul en què es dividirà el contingut del programa.
- Val el 60% de la nota final.

Avaluació de resultat:

- Elaboració individual d'un informe de la personalitat. Val el 40% de la nota final.
- Examen final, en cas d'haver suspès o de no presentar-se a l'avaluació continuada.
- Temes 1, 2 i 3, Tema 4, Temes 5 i 6.

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Brody, N. i Ehrlichman. *Psicología de la Personalidad*. Madrid: Prentice Hall, 1998.
- Cloninger, Susan. *Teorías de la Personalidad*. Madrid: Prentice Hall, 2002.
- Liebert, R. i Langenbach, L. *Personalidad. Estrategia y temas* (8a ed.). Madrid: Thomson, 2000.
- Pervin, A.L. *La ciencia de la personalidad*. Madrid: McGraw-Hill, 1998.
- Shaffer, D.R. *Desarrollo social y de la personalidad*. Madrid: Thomson, 2002.
- Schultz, D.P i Schultz, S.E. *Teorías de la Personalidad*. Madrid: Thomson, 2002.

Bibliografia complementària

- Anastasi, Anne i Urbina, Susana. *Tests psicológicos*. Madrid: Prentice Hall, 1998.
- Aiken, L. *Tests psicológicos y evaluación*. Madrid: Prentice Hall, 2003.
- Avia, M.D.; Sánchez, M.L. *Personalidad: Aspectos cognitivos y sociales*. Madrid: Pirámide, 1995.
- García Martínez, J. i altres. *Personalidad, procesos cognitivos y psicoterapia. Un enfoque constructivista*. Madrid: Fundamentos, 1998.
- Generós Ortet i Sanchís, M.C. *Prácticas de psicología de la personalidad*. Barcelona: Ariel, 1999.
- Gilbert, D.G. i Connolly, J.J. *Personalidad, habilidades sociales y psicopatología. Un enfoque diferencial*. Barcelona: Omega, 1995.
- Gómez, G. *Rasgos del alumno, eficiencia docente y éxito escolar*. Madrid: La Muralla, 1992.
- Otero López i altres *Psicología de la personalidad. Manual de prácticas*. Barcelona: Ariel, 1998.
- Martesan, Agripinio. *Evaluación estructurada de la Personalidad*. Madrid: Pirámide, 1997.
- Maslow, Abraham. *Motivación y personalidad*. Madrid: Díaz de Santos, 1991.
- Millon, Th.; Everly, G. *La personalidad y sus trastornos*. Barcelona: Martínez Roca, 1994.
- Pelechano, Vicente. *Psicología de la personalidad*. Barcelona: Ariel, 1996.
- Richardson, R. *El orden del nacimiento y su carácter*. Barcelona: Urano, 1992.

Psicologia Social

PROFESSORA: Pilar PRAT i VIÑOLAS

Quadrimestral: 6 crèdits.

OBJECTIUS:

- a) Adquirir coneixements bàsics sobre els models més rellevants de la Psicologia Social.
- b) Adquirir coneixements dels conceptes i processos psicosocials fonamentals.
- c) Prendre consciència de la repercussió dels processos socials i organitzatius en l'individu.
- d) Ser capaç d'analitzar els factors psicosocials presents en els diferents contextos d'intervenció pedagògica

CONTINGUTS:

1. Concepte i Història de la Psicologia Social
2. El procés de Socialització
  - 2.1 Naturalesa de la Socialització
  - 2.2 Aspectes socials de la personalitat
  - 2.3 Desocialització i Resocialització
3. Les Actituds
  - 3.1 Formació de les Actituds
  - 3.2 Funcions de les Actituds
  - 3.3 El canvi d'Actitud
4. Identitat Personal i Identitat Social
5. Productes de la Interacció Social
  - 5.1 La pressió cap a la Conformitat
  - 5.2 Obediència
  - 5.3 La Desviació Social
  - 5.4 La influència de les minories
6. Estereotips i Prejudicis
  - 6.1 Concepte i funcions
  - 6.2 Teories explicatives
7. Agressivitat, violència i conducta prosocial
8. Conducta prosocial i atracció interpersonal
9. Psicologia dels grups
  - 9.1 Estructures i processos globals
  - 9.2 Cooperació i competició
  - 9.3 conflicte
10. Psicologia Social de les Organitzacions
  - 10.1 La cultura de les organitzacions
  - 10.2 Tipus d'organitzacions
  - 10.3 Els grups i la organització
  - 10.4 El treball en equip
11. La conducta col·lectiva

METODOLOGIA:

- *Sessions de classe presencial*: Introducció de temes i conceptes fonamentals de cada un. Introducció i programació del desenvolupament dels treballs de grup i dels treballs individuals.

- *Sessions de treball dirigit virtual*: Els i les alumnes treballaran en un espai de Grups de Treball virtual format per unes 3-4 persones i també de manera individual. En aquestes sessions s'hi realitzaran dos tipus de tasques:
Seguiment virtual de la feina individual feta i de les aportacions dels i les alumnes.
Les i els alumnes realitzaran un treball en grup d'aprofundiment en un dels temes de l'assignatura amb un guió pactat. Aquest treball serà penjat més endavant a l'aula virtual perquè tot l'alumnat de l'assignatura hi pugui accedir per completar apartats del temari.
- *Tutories*: Dubtes individuals i/o grupals a petició dels i les alumnes i/o de la professora.
- *Pla de Treball*: S'anirà concretant en cada tema, atenent la seva relació amb els treballs tant de tipus individual com grupal.

AVALUACIÓ:

Avaluació de procés:

- S'avaluarà a través del seguiment dels exercicis, dinàmiques i reflexions que es proposin en el desenvolupament dels diferents temes. (10% de nota final)

Avaluació de resultats:

- Presentació del treball de grup oral i escrit. (30% de nota final)
- Realització d'una prova individual al final del quadrimestre. (60% de nota final)

BIBLIOGRAFIA:

Bibliografia bàsica:

- Aronson, E. *El animal social*. Madrid: Alianza Editorial, 2002.
- González, M.P. *Orientaciones teóricas fundamentales en psicología de los grupos*. Barcelona: PPU, 1995.
- Mann, L. *Elementos de Psicología Social*. Mèxic: Limusa, 1990.
- Mintzberg, H. *La estructuración de las organizaciones*. Barcelona: Ariel, 1998.
- Moscovici, S. *Psicología Social (I i II)*. Barcelona: Paidós, 1988.
- Munné, F. *La Interacción Social*. Barcelona: PPU, 1995.
- Myers, D.G. *Psicología Social*. Madrid: Médica Panamericana, 1999.
- Schein, E.H. *Psicología de la Organización*. DOSSAT, 1981.
- Shaw, M.E. *Dinámica de Grupo*. Barcelona: Herder, 1994.
- Tajfel, H. *Grupos Humanos y Categorías Sociales*. Barcelona: Herder, 1984.

Bibliografia complementària:

- Alvaro José, L. *Psicología social aplicada* Madrid: McGraw-Hill, 1997.
- Gil Rodríguez, Francisco *Introducción a la psicología de los grupos* Madrid: Pirámide, 1999.
- Rojas Marcos, Luis *Las semillas de la violencia*. Madrid: Espasa Calpe, 1996.
- Cencillo, Luis *Cómo no hacer el tonto por la vida. Puesta a punto práctica del altruismo* Bilbao: Desclée de Brower, 2000.